

EUROPOS REKONSTRUKCIJOS IR PLĖTROS BANKO DOKUMENTAS

STRATEGIJA LIETUVAI

ERPB teikia originalaus dokumento teksto vertimą tik skaitytojo patogumui. Nors ERPB laikosi atsakingo požiūrio užtikrinant vertimo autentiškumą, ERPB nelaiduoja ir netvirtina vertimo tikslumo. Bet koks šio vertimo patikimumas yra paliekamas skaitytojo atsakomybei. ERPB, jo darbuotojai ar atstovai jokiais aplinkybėmis negali būti atsakingi prieš skaitytoją ar ką nors kitą dėl netikslumo, klaidos, praleidimo, ištrynimo, trūkumo ar/ir bet kokio vertimo turinio pakeitimo, nepriklausomai nuo priežasties ar bet kokios iš to kylančios žalos. Esant bet kokiam neatitikimui ar prieštaravimui tarp angliškosios ir verstosios versijų, pirmenybė teikiama angliškajai versijai.

TURINYS

SANTRAUKA	Error! Bookmark not defined.
1. BANKO VEIKLOS APŽVALGA	5
1.1. Dabartinis Banko portfelis.....	5
1.2. Ankstesnio laikotarpio strateginių krypčių įgyvendinimas	5
1.3. Pagrindinės išmoktos pamokos	6
2. VEIKLOS APLINKA	7
2.1. Politinis kontekstas	7
2.2. Makroekonominis kontekstas	7
2.3. Struktūrinių reformų kontekstas	8
2.4. Finansavimo galimybės	9
2.5. Verslo aplinka ir teisinis kontekstas	11
2.6. Socialinis kontekstas	12
2.7. Efektyvaus energijos naudojimo ir klimato kaitos kontekstas	14
3. STRATEGINĖ ORIENTACIJA	15
3.1. Strateginės kryptys	15
3.2. Pagrindiniai iššūkiai ir Banko veikla.....	16
3.3. Potenciali šalies strategijos įgyvendinimo rizika	22
3.4. Siūlomų Banko veiksmų reikšmė aplinkos apsaugai ir socialinei sričiai.....	22
3.5. ERPB bendradarbiavimas su Europos Sąjunga ir daugiašaliais plėtros bankais (DPB)	23
1 PRIEDAS. POLITINIS ĮVERTINIMAS	24
2 PRIEDAS. ATSKIRI EKONOMINIAI RODIKLIAI	27
3 PRIEDAS. PEREINAMOJO LAIKOTARPIO IŠŠŪKIŲ VERTINIMAS	28
4 PRIEDAS. PEREINAMASIS LAIKOTARPIS TEISĖS SRITYJE	32

SANTRAUKA

Banko steigimo sutarties 1 straipsnyje nustatyta, kad Lietuvos Respublika įsipareigoja taikyti ir laikys daugiapartinės demokratijos, pliuralizmo ir rinkos ekonomikos principus.

Lietuva gerai atlaikė finansų krizės sunkumus. Laikotarpiu po krizės jos augimo tempai yra vieni aukščiausių ES – nuo 2011 m. vidutinis metinis augimo tempas siekė maždaug 4 procentus. Tas faktas, kad 2015 m. šalis prisijungė prie euro zonos, rodo, kad Lietuva labai daug pasiekė stabilizuodama makroekonomiką, o buvimas euro zonoje leis sumažinti tam tikrą riziką finansų sektoriuje. Stabilizuoti ekonomiką padėjo daugybė struktūrinių reformų, kurios leido užtikrinti, kad dabartiniai augimo tempai būtų pastovesni.

Pastarąjį ekonomikos atsigavimą pirmiausia nulėmė vietinė paklausa, gerėjanti padėtis darbo rinkoje ir toliau augantis realusis darbo užmokestis, kuris sudarė sąlygas 2014 m. iš esmės išaugti privačiam vartojimui. 2015 m. augimas buvo silpnėjęs, nes buvo jaučiamas recesijos Rusijoje poveikis, nors gali būti, kad augimą paskatins kiekybinio skatinimo programa euro zonoje ir žemesnės importo kainos. Per pastaruosius trejus metus investicijas palaikė plataus masto ES paramos lėšų įsisavinimas. Pagal naująją paramos iš ES struktūrinių ir investicinių fondų programą (ESIF) Lietuvai skirta 8,4 mlrd. eurų, kurių skirstymas prasidėjo 2015 m.

Tuo pačiu metu labai atvirą ekonomiką veikia regioninis nestabilumas, o inovacijų kūrimo ir diegimo rezultatai šalyje buvo labai silpni. Išliko ir reikšmingi vidutinės trukmės laikotarpio iššūkiai. Pažangiosiomis technologijomis grindžiamų prekių eksportas tebėra santykinai žemas (tik 5,6 proc. viso eksporto) ir yra gerokai žemesnis nei ES vidurkis. Pagrindinis iššūkis Lietuvai – kurti labiau inovacijų kūrimu ir diegimu grindžiamą augimo modelį, turintį didesnę pridėtinės vertės komponentą.

Energijos kainos ir apsirūpinimo energija saugumas irgi tebėra problema. Lietuva labai priklauso nuo iš vienintelio tiekėjo importuojamos energijos, o vietinė elektros energijos iš atsinaujinančių šaltinių gamybos apimtis yra santykinai žema. Nors naujasis suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalas ir dvi elektros jungtys su Lenkija ir Švedija, kurios turėtų pradėti veikti nuo šių metų, yra pagrindinė pažanga energetikos srityje, vis tik užtikrinant energijos tiekimo saugumą ir veiksmingumą reikia dar nemažai nuveikti.

Formuodamas savo paramą ir susijusias priemones, Bankas jas pritaikys prie aukštesnio Lietuvos pereinamojo laikotarpio etapo. Kadangi Lietuva jau įžengė į aukštesnį pereinamojo laikotarpio etapą, atsižvelgęs į tai, kad yra mažiau rinkos segmentų, kuriuose Banko veiksmai galėtų atitikti jo veiklos principus (poveikis pereinamajam laikotarpiui, tvirta bankininkystė ir papildomumo principas), Bankas atitinkamai susiaurino savo veiklos apimtį.

Lietuva dar kartą patvirtina savo įsipareigojimą laukiamam rinkos ekonomikos išsivystymui. Nors pereinant į visišką rinkos ekonomiką ir padaryta didžiulė pažanga, tačiau išliko ir tam tikri trūkumai, o be to, atsirado naujų, su neapibrėžtumu platesnėje geopolitinėje ir investicijų aplinkoje susijusių iššūkių. Lietuva ir toliau nuolat apžvelgs savo laukiamą rinkos ekonomikos išsivystymą bei tinkamu laiku nurodys, kokie yra jos ketinimai šioje srityje.

Siekdamas padėti Lietuvai įveikti šiuos iššūkius, naujuoju strateginiu laikotarpiu Bankas nustatė tokias strategines kryptis:

- **Energetinio saugumo stiprinimas ir efektyvaus energijos naudojimo gerinimas.** Atsižvelgiant į tai, kad Lietuva labai priklauso nuo importuojamos energijos, Bankas remia tolesnę Lietuvos energetikos rinkos integraciją į ES bei investicijas į vietinę energijos gamybą iš atsinaujinančių šaltinių. Be to, Bankas sieks sudaryti lengvesnes sąlygas investicijoms į efektyvesnį energijos naudojimą.
- **Privataus sektoriaus konkurencingumo stiprinimas per inovacijų kūrimą ir diegimą.** Naujos investicijos į didelės pridėtinės vertės produktų gamybą ir inovacijų kūrimą bei

diegimą yra labai reikalingos siekiant sustiprinti pajėgumus, paveikiai pademonstruoti jų naudą kitoms įmonėms ir pasiekti stabilų ekonomikos augimą. Siekdamas paremti inovatyvias ir potencialiai konkurencingas įmones, Bankas ieškos ir tiesioginio, ir netiesioginio investavimo (įskaitant nuosavo kapitalo fondus) galimybių.

1. BANKO VEIKLOS APŽVALGA

1.1. Dabartinis Banko portfelis

Privačiam sektoriui tenkanti portfelio dalis – 100 procentų (2015 m. gruodžio mėn. 31 d. duomenimis)

Sektorių grupė	Sektorių pogrupis	Veiklos portfelių skaičius	Portfelis (mln. €)	Portfelio dalis %	Veikloje naudojamas turtas	Veikloje naudojamo turto %
Energetika	Gamtiniai ištekliai	0	0	0%	0	0%
	Elektros ir šilumos energija	0	0	0%	0	0%
		0	0	0%	0	0%
Finansų įstaigos	Kreditai iš depozitinių šaltinių (iš bankų)	3	38	43%	38	58%
	Draudimas, pensijos, savitarpio investiciniai fondai	0	0	0%	0	0%
	Finansinis lizingas	0	0	0%	0	0%
	Kreditai iš ne depozitinių šaltinių (ne iš bankų)	0	0	0%	0	0%
		3	38	43%	38	58%
Pramonė, prekyba ir žemės ūkio verslas	Žemės ūkio verslas	1	0	0%	0	0%
	Akcinis kapitalas	16	36	41%	14	21%
	IRT	3	8	9%	8	13%
	Gamyba ir paslaugos	0	0	0%	0	0%
	Turtas ir turizmas	0	0	0%	0	0%
		20	45	51%	22	34%
Infrastruktūra	Savivaldybių ir aplinkos apsaugos infrastruktūra	1	2	2%	2	3%
	Transportas	1	4	4%	4	6%
		2	6	6%	6	8%
Iš viso		25	88	100%	65	100%

Šaltinis: EBRD Business Performance Navigator

1.2. Ankstesnio laikotarpio strateginių krypčių įgyvendinimas

Per praėjusį strateginį laikotarpį pagrindiniai Banko prioritetai Lietuvoje buvo tokie: 1) padėti įmonėms plėtoti ir stiprinti savo konkurencingumą; 2) suteikti paramą stiprinant ir konsoliduojant vietinius bankus; 3) skirti lėšų regioniniams acinio kapitalo ir tarpinio finansavimo fondams, kurie teikia pagalbą mažoms ir vidutinėms įmonėms (MVI); 4) stiprinti energetinį saugumą ir pagerinti efektyvų energijos naudojimą; 5) skatinti privataus sektoriaus dalyvavimą infrastruktūroje.

Investuodamas į šiuos strateginius prioritetus, Bankas laikėsi savo krypties, nepamiršdamas būtinumo užtikrinti poveikį pereinamajam laikotarpiui ir laikytis papildomumo principo. Todėl per šį laikotarpį Bankas pasirašė tik 9 naujus sandorius, kurių bendra suma buvo vos šiek tiek didesnė nei 76 mln. eurų. Visi, išskyrus tris, projektai pagal savo tikslinę paskirtį buvo regioniniai, iš jų 6 – investicijos, įgyvendintos į nuosavą kapitalą, dvi – į transporto sektorių, o viena – į informacines technologijas. Pažymėtina, kad Bankas:

- pradėjo taikyti kompleksinį požiūrį į tolesnį rizikos kapitalo ir nuosavo kapitalo (RK ir NK) ekosistemos Baltijos šalyse (toliau tekste – „Baltics IA“) plėtojimą, tuo siekdamas sudaryti sąlygas, kad visose trijose šalyse atsirastų stiprus, tvaresnis RK ir NK sektorius, galintis visais įmonių augimo etapais sudaryti nuosavo arba kvazinuosavo turto (tarpinio) finansavimo galimybes. Taikydama dvikryptę metodiką, pagal kurią investicijos į nustatytus RK ir NK fondus per visą finansavimo ciklą yra vykdomos lygiagrečiai vedant tikslinį dialogą politikos, kuri padėtų įveikti tolesnei plėtrai kylančias kliūtis, klausimais, „Baltics IA“ padeda įveikti pagrindinius Baltijos šalių RK ir NK ekosistemos pereinamojo laikotarpio iššūkius;
- kaip „Baltic IA“ dalis investavo į trijų Baltijos šalių specialiuosius nuosavo kapitalo fondus, kuriuos valdo vietinės komandos ir kurie daugiausia dėmesio skiria MVĮ. Vienas iš jų – tarpinis fondas, kuris Bankui padedant toliau plėtoja rinką šiam Lietuvoje vis dar retai naudojamam instrumentui. Kitas fondas – „Baltcap II“ – laikosi „pirkti ir statyti“ strategijos, o tas faktas, kad savo veiklą vykdo ir užsienyje, padės sujungti investicijas visose trijose Baltijos šalyse. Dvi investicijas, kurių bendra suma yra 9 mln. eurų, „Baltcap II“ įgyvendino Lietuvoje, į atliekų tvarkymo įmonę „Ecoservice“, kuri dabar visu 100 proc. priklauso šiam fondui. 2015 m. birželio mėn. Bankas pasirašė sutartį dėl 17 mln. eurų investicijos į „Livonia Partners Fund I“. Šis fondas laikysis universalios sektorių strategijos ir suteiks Baltijos šalių įmonėms augimui bei įsigijimams skirtą kapitalą. Be to, vykdydamas Rizikos kapitalo investicijų programą, 2015 m. gegužės mėn. Bankas 2 mln. eurų investavo į bendrovės „Trafi“, kuriai priklauso pažangiausia mobili ir internetinė tvarkaraščių paieškos sistema, suteikianti galimybę miestų gyventojams planuoti keliones viešuoju transportu ir realiuoju laiku gauti transporto tvarkaraščių atnaujinimus, nuosavą kapitalą;
- palaikė glaudų dialogą su svarbiomis suinteresuotosiomis šalimis. Įvyko trys Baltijos šalių masto dabartinių kapitalo valdytojų ir siekiančių jais tapti gebėjimų stiprinimui skirti renginiai, kuriuose be kitų temų buvo nagrinėjami RK ir NK sektorių paveikiantys reguliavimo bei teisiniai klausimai (pvz., įstatymai dėl vietinių kolektyvinio investavimo priemonių arba viešųjų pirkimų tvarkos) bei aptariamos kitos priemonės, kurias taikant ir panaudojant rinkos dalyvių sinergiją, būtų galima pagerinti Baltijos šalyse ir už jų ribų veikiančių bendradarbiavimo tinklų darbą;
- glaudžiai bendradarbiaudamas su Lietuvos valdžios įstaigomis ir siekdamas padėti „Šiaulių bankui“ įsigyti tam tikrus žlugusio „Ūkio banko“ įsipareigojimus bei turtą, pirmą kartą konvertuojamą paskolą „Šiaulių bankui“ Bankas pakeitė į subordinuotą paskolą, tuo reikšmingai prisidedamas prie Lietuvos bankų rinkos stabilizavimo;
- pasirašė sutartį dėl 32,5 mln. eurų paskolos suteikimo bendrovei „Klaipėdos Smeltė“, kuri padės išplėsti konteinerių terminalą. Vėliau, atsižvelgus į tai, kad projekto įgyvendinimas vėluoja, ir į Vakarų šalių sankcijų Rusijai bei Rusijos atsakomųjų sankcijų ES poveikį, paskola buvo restruktūrizuota, o jos suma sumažinta iki 27,5 mln. eurų. Neseniai ši bendrovė buvo apdovanota už tiesioginį projekto vaidmenį plėtojant skaidrią ir veiksmingą verslo praktiką, kuriant naujas darbo vietas ir didinant Klaipėdos jūrų uosto konkurencingumą;
- tęsė dialogą politikos klausimais su valdžios įstaigomis sutarčių dėl energijos vartojimo efektyvumo, kurios leistų pagerinti energetikos paslaugas teikiančių įmonių, įvairiuose ekonomikos sektoriuose investuojančių į efektyvų energijos naudojimą, finansavimo galimybes. Suteikta ir tam tikra techninė pagalba. Sutarčių dėl energijos vartojimo efektyvumo įgyvendinimas padės geriau panaudoti ES paramos lėšas ir padidins privataus sektoriaus dalyvavimą teikiant su efektyviu energijos vartojimu susijusias paslaugas bei investicijas į šią sritį;

- administruoja Tarptautinį Ignalinos atominės elektrinės uždarymo paramos fondą (IIDSF). Iš fondo lėšų buvo finansuotos dvi pagrindinės Ignalinos atominės elektrinės (IAE) uždarymo pagalbinės patalpos: laikinam sandėliavimui skirta 17 000 RBMK reaktoriaus panaudoto branduolinio kuro saugykla ir kietojo kuro atliekų tvarkymui ir saugojimui skirta 120 000 m³ ploto kietųjų radioaktyvių atliekų saugykla. Šios saugyklos atiduotos eksploatuoti atitinkamai 2014 m. spalio mėn. ir 2015 m. rugpjūčio mėn. Minėtas Fondas sudarė sąlygas pirkti konsultavimo paslaugas dėl elektros jungčių tarp Lenkijos ir Lietuvos tiesimo.

1.3. Pagrindinės išmoktos pamokos

Finansų krizės metu Banko atsakomieji veiksmai būdavo konstruktyviai lankstūs, nes didžiausią dėmesį jis skyrė vietinių finansų rinkų stabilizavimui. Nors Lietuva ir išsikapstė iš krizės, tačiau paskolų augimo ir užsienio investicijų lygis tebėra žemas. Todėl Banko galimybės suteikti ilgalaikį finansavimą bei nuosavą kapitalą gali sudaryti sąlygas investuoti būtent tuo metu, kai dauguma užsienio bankų mažina kreditavimą.

Vietoj tradicinių banko paskolų Lietuvos finansų sektorius pasiūlė kelias alternatyvas, o Bankas kartu su suinteresuotosiomis šalimis (pradedant investuotojais ir baigiant kitomis TFĮ bei priežiūros institucijomis) turės suvaidinti svarbų vaidmenį gerinant galimybes gauti kapitalą šalies ūkyje. Pagrindinis tokio kompleksinio požiūrio elementas – Banko investicijos į regioninius RK ir NK fondus, įskaitant ir anksčiau minėtuosius.

Energetinio saugumo klausimas irgi darosi vis svarbesnis, ypač vyraujant geopolitiniam neapibrėžtumui. Vykdamas regioninę integraciją ir remiant energijos gamybą vietose bei sukuriant paprastesnes finansavimo sistemas, kurios leistų taip reikalingoms investicijoms į efektyvų energijos naudojimą viešuosiuose komerciniuose, pramoniniuose ir gyvenamuosiuose pastatuose plačiau pritraukti privataus sektoriaus įmones, Bankas irgi gali suvaidinti savo vaidmenį.

2. Veiklos aplinka

2.1. Politinis kontekstas

Dabartinė centro kairės koalicinė vyriausybė dirba nuo 2012 m. spalio mėn. vykusių Seimo rinkimų. Į socialdemokratų vadovaujamą koaliciją įeina Darbo partija bei „Tvarkos ir teisingumo“ partija. Parlamente koalicija turi pakankamą daugumą (netgi po to, kai vietinius lenkus atstovaujanti partija 2014 m. rugpjūčio mėn. pasitraukė iš koalicijos) ir įrodė, jog yra stabilesnė nei iš pradžių tikėtasi. Vyriausybė tęsė daugelį ankstesniosios centro dešinės koalicinės vyriausybės politikų, įskaitant užtikrinimą, kad nuo 2015 m. sausio 1 d. Lietuva prisijungtų prie euro zonos. Tačiau žmonių pasitikėjimas pagrindinėmis politinėmis partijomis tebėra nedidelis, ypač dideliuose miestuose – tai patvirtino ir 2015 m. kovo 1 d. įvykusių rinkimų į vietos savivaldą rezultatai.

Politikos tęstinumą ypač užtikrino stipri populiaris Prezidentės Dalios Grybauskaitės, kuri didėjant geopolitinei įtampai regione, 2014 m. gegužės mėn. buvo išrinkta antrajai kadencijai, lyderystė. Geopolitinė įtampa smarkiai paveikė Lietuvą – daugumai šalies politinių jėgų šalies gynyba ir saugumas tapo pagrindiniu prioritetu. Kitus parlamento rinkimus numatyta surengti 2016 m. rudenį.

2.2. Makroekonominis kontekstas

Kaip ir kitose dviejose Baltijos šalyse, Lietuvos ekonomika stabiliai atsigauja po staigaus 2009 m. nuosmukio. Kadangi blogiausio finansinio nesaikingumo buvo išvengta, vietinio turto kainų kritimas buvo švelnesnis, o bankų vykdomas kreditavimo apimčių mažinimas – ne toks skubotas, todėl 2014 m. jau pasiektas iki krizės buvęs pajamų lygis. Netgi esant tokiai situacijai, labai atvira ekonomiką veikia regioninis nestabilumas: tai parodė iš dalies dėl nuosmukio Rusijoje 2015 m. sulėtėjęs ekonomikos augimas. Pasiekimai inovacijų kūrimo ir diegimo srityje menki; be to, išliko ir vidutinės trukmės laikotarpio iššūkiai – senstantys gyventojai bei susitraukianti darbo jėgos rinka.

Atitaisius didžiulį išorės deficitą, pagrindinis dabartinio Lietuvos ekonomikos atsigavimo variklis buvo vidaus paklausa. Gerėjant padėčiai darbo rinkoje ir toliau augant realiajam darbo užmokesčiui, 2015 m. iš esmės išaugo privatus vartojimas. Tačiau grynojo eksporto apimčių poveikis buvo neigiamas – daugiausiai dėl sulėtėjusios Rusijos ekonomikos, didžiulio Rusijos rublio smukimo ir atsakomųjų sankcijų ES kilmės žemės ūkio produktų atžvilgiu. Nors bankai ir toliau skolino atsargiai, įmonės bei namų ūkiai turėjo galimybes didelę dalį investicijų finansuoti iš nuosavų lėšų, kas irgi teigiamai paveikė ekonomikos augimą. Per paskutiniuosius dvejus metus investicijos itin išaugo – iš dalies dėl intensyviai įsisavinamų ES paramos lėšų, ypač 2013–2015 m.

2015 m. sausio mėn. Lietuva tapo 19-ąja euro zonos nare. Ji pasekė kitų dviejų Baltijos šalių – Estijos ir Latvijos – pavyzdžiui, kurios eurą įsivedė atitinkamai 2011 m. ir 2014 m. Narystė euro zonoje eliminuoja likusias su valiutos keitimu susijusias skolinimo bei kredito rizikas, kurios kyla taikant nepriklausomą valiutų modelį. Vietinė bankų sistema ir toliau daugiausia priklauso Skandinavijos bankams, nors dabar Europos centrinio banko (ECB) likvidumo priemonės jau yra pasiekiamos tiesiogiai, o bankams taikoma bendra ECB priežiūra.

Nepaisant sankcijų ir Rusijos prekybos partneriams įvestų atsakomųjų sankcijų, 2015 m. smarkiai padidėjo eksporto apimtys. Tai lėmė sėkmingas prekybos perorientavimas į kitas rinkas. Palyginti su tuo pačiu ankstesnių metų laikotarpiu, 2015 m. lietuviškos kilmės prekių eksportas į Rusiją pagal vertę sumažėjo daugiau nei 16 proc., tačiau bendra eksporto apimtis išliko pozityvi. Labai laukiama paramos iš naujųjų ES struktūrinių ir investicinių fondų (ESIF), kuri buvo pradėta skirstyti 2015 m. (numatyta paskirstyti 8,4 mlrd. eurų). Lietuvos vyriausybė buvo viena iš pirmųjų ES, turinčių patvirtintas veiklos programas. Siekiant paramą iš ES lėšų sujungti su privačiomis investicijomis, įsteigta Viešųjų investicijų plėtros agentūra (VIPA). Tai – novatoriškas finansinis instrumentas, kuris vidutinės trukmės laikotarpiu, gerokai vėliau po to, kai baigsis dabartinis finansavimo iš ES lėšų etapas, galėtų į Lietuvą pritraukti privačių investuotojų ir taip užtikrintų pastovias valstybės investicijas. Laukiama tolesnio privačių investicijų atsigavimo, nors 2014 m. lygis – apie 15 proc. šalies BVP – vis dar tebėra daug mažesnis nei buvęs iki krizės, kai 2007 m. siekė 23 proc., ir labai atsilieka nuo atsigavimo tempų kitose regiono šalyse.

Šiek tiek pagerėjo padėtis ir darbo rinkoje: 2015 m. gruodžio mėn. nedarbas nukrito iki nei 8,5 proc., tačiau faktiškai šis struktūrinis rodiklis tebėra didelis. Toliau didėja realusis darbo užmokestis, kurio augimą lemia labai žema infliacija, o nuo 2014 m. pabaigos – defliacija. Po krizės darbo našumas augo labai sparčiai ir šiuo metu Baltijos šalių regione yra didžiausias bei sudaro 75 proc. ES vidurkio. Tačiau realios išlaidos produkcijos vienetui pagaminti augo gerokai spartesniu tempu nei našumas, todėl išliko tam tikra rizika konkurencingumui užsienyje.

2.3. Struktūrinių reformų kontekstas

Iki pat pastarojo meto Lietuvos prioritetą buvo makroekonomikos stabilizavimas, o jo kulminacija tapo prisijungimas prie euro zonos 2015 m. sausio mėn. Vis tik stabilizuoti ekonomiką padėjo ir nemažai struktūrinių reformų, leidusių užtikrinti didesnę dabartinių augimo tempų stabilumą. Pirmiausia buvo stiprinamas fiskalinis valdymas, pavyzdžiui, priimtas ES fiskalinis susitarimas.

Sumažinta ir finansų sektoriui kylanti rizika: dėl prasto valdymo uždaryti du stambiausi vietiniai bankai. Galiausiai imtasi reikšmingų reformų valstybės įmonėse, kurių turtas sudaro 25 proc. viso BVP. Sustiprintas viešumas finansinės atskaitomybės srityje, direktorių valdybos nariams nustatyti profesiniai standartai, aiškiau atskirtos nekomercinės funkcijos.

Kaip ir kitose Centrinės Europos regiono pereinamojo laikotarpio šalyse, Lietuva išnaudojo našumo augimo iš gamybos veiksnių perskirstymo tarp įvairių sektorių resursus, todėl reikia, kad našumo augimą pagyvintų inovacijų kūrimas ir diegimas įmonių lygmeniu. Tuo tikslu šalyje reikės pritaikyti naujas technologijas ir tuo pačiu diegti vietines inovacijas, kurios leistų padidinti technologinius pajėgumus. ES lyginamieji duomenys pagal įvairius rodiklius, įskaitant ir kvalifikuotos darbo jėgos užimtumą bei technologijai imlaus eksporto dalį, patvirtina, kad šioje srityje Lietuvos rodikliai yra vieni prasčiausių visoje ES.

Žvelgdamos į ateitį, valdžios įstaigos pripažįsta, kad reikia remti perėjimą prie labiau inovacijų kūrimu ir diegimu grindžiamo augimo modelio, kuris turi didesnės pridėtinės vertės komponentą. Bendros viešojo ir privataus sektoriaus išlaidos mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) veiklai tebėra 0,9 proc. BVP, o tai yra gerokai mažiau nei 2020 m. Europos šalims nustatytas tikslas – 1,9 proc. Pažangiomis technologijomis grindžiamų prekių eksportas tebėra santykinai mažas – tik 5,6 proc. viso eksporto, kai tuo tarpu ES vidurkis siekia 15,4 proc.

Pagrindinis prioritetasis ateinančiais metais – darbo rinkos reformos, kurios leistų padidinti darbo jėgos dalyvavimą ir pakoreguotų užimtumo apsaugą. Prognozuojama, kad 2013–2040 m. dėl senstančios visuomenės ir nuolatinės emigracijos darbingo amžiaus gyventojų sumažės 44 proc. Lietuvos įstatymai ir šiuo metu užtikrina griežčiausią visoje ES dirbančių asmenų apsaugą, galbūt taip dar labiau padidindami šešėlinės ekonomikos dalį, kuri pagal dabartinius vertinimus sudaro apie 28 proc. BVP. Šiuo metu svarstomas naujasis Darbo kodeksas galėtų labiau subalansuoti darbo santykius ir tuo pačiu tapti patrauklesniu investuotojams.

Be to, šiuo metu Seime svarstoma pagrindinė reformų programa – vadinamasis „Naujasis socialinis modelis“. Šiuo įstatymų paketu, kuris atnaujintų socialinio draudimo sistemą, įskaitant pensijų, socialinių išmokų mokėjimo ir kitas darbo jėgos rinkos reguliavimo taisykles, pirmiausia siekiama liberalizuoti darbdavių ir darbuotojų santykius. Vyriausybė ne tik tikisi, kad priėmusi šį naują modelį paskatins darbo vietų augimą (ypač pritraukdama užsienio specialistų), bet ir bando susigrąžinti iš šalies išvykusius talentus.

Švietimo sistema išleidžia daugybę universitetus baigusių absolventų, tačiau jų įgūdžiai labai neatitinka pramonės poreikių. Priėmimas į profesinio rengimo mokyklas ir profesinio mokymo kursus yra žemas. Panašu, kad įgyjami įgūdžiai ir suteikiamos kvalifikacijos yra blogai stebimos ir nelabai atitinka pramonės poreikius.

Pagrindinio susirūpinimo objektu tebėra energijos kainos ir apsirūpinimo energija saugumas. Lietuva už dujas Europoje moka antrą pagal didumą kainą ir kartu su Latvija bei Estija laikoma viena iš ES energetikos salų. Nors pagrindiniai pokyčiai energetikos srityje – 2016 m. pradėsiiančios veikti jungtys su Lenkija („LitPol“) ir Švedija („Nordbalt“) ir naujasis suskystintų gamtinių dujų terminalas – yra dideli, vis dėlto užtikrinant energetinį saugumą ir efektyvų energijos naudojimą reikės dar daug nuveikti.

Galiosiai vyriausybė toliau remia užsakomųjų paslaugų plėtrą. Atsižvelgiant į tai, kad paslaugų sektorius sudaro beveik du trečdalius Lietuvos BVP ir pritraukia beveik pusę tiesioginių užsienio investicijų, vyriausybė siekia, kad šalis taptų šiaurės Europoje pirmaujančiu užsakomųjų ir kitų paslaugų teikimo centru.

2.4. Finansavimo galimybės

Privatūs kapitalo šaltiniai

2014 m. dvi tarptautinės reitingų agentūros – „Standard & Poor’s“ bei „Fitch“ Lietuvos valstybės reitingus padidino iki A-, o „Moody“ Baa1 reitingas išlieka nepakitęs nuo 2009 m. balandžio mėn. Visų trijų agentūrų nuomone, Lietuvos prisijungimas prie euro zonos 2015 m. sausio mėn. padidino makroekonominės politikos patikimumą. Bendri priežiūros standartai ir potenciali pagalba bankų sąjungos viduje sumažina finansų sistemai kylančią riziką.

2014 m. Lietuva sėkmingai pasinaudojo tarptautinėmis kapitalo rinkomis. 2014 m. sausio mėn. jai pavyko išplatinti dešimties metų trukmės 500 mln. eurų vertės euroobligacijų. Vėliau rekordiškai trumpam dvylikos metų terminui už rekordiškai žemas 2,125 proc. palūkanas buvo pasiskolinata dar 1 mlrd. eurų.

Bankų vykdomas kreditavimo mažinimas smarkiai sulėtėjo – 2014 m. III ketv. grynosios metinės įplaukos buvo nežymios, nors ir aprėpia per paskutiniuosius šešis mėnesius buvusį maždaug 3 proc. BVP nutekėjimą iš Lietuvos. Nors ir lėtesniais tempais, tačiau negrąžintų kreditų ne finansų bendrovėms apimtis 2014 m. toliau traukėsi, o ilgesniam nei 5 metų laikotarpiui išduoti ilgalaikiai kreditai vis dar sparčiai mažinami. Pagal 2014 m. lapkričio mėn. Centrinio banko tyrimo apie skolinimosi sąlygas duomenis bankai palengvino skolinimosi reikalavimus, sumažino rizikos koeficientus ir nustato nebe tokius griežtus reikalavimus dėl įkeitimo. Kalbant apie vartojimo paskolas, „Savy“, kuri yra pirmoji Lietuvos tarpusavio skolinimosi paslaugas fiziniams asmenims teikianti platforma, Lietuvoje yra alternatyva tradiciniam finansavimui iš bankų. Belieka pamatyti, ar alternatyvios finansavimo platformos Baltijos šalyse veiks taip pat sėkmingai, kaip ir kitose jurisdikcijose, pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje.

Pastovaus rizikos kapitalo ir nuosavo kapitalo sektoriaus vis dar nėra. Nors bankų sektorius ir gerai išvystytas, tačiau tokių instrumentų nebuvimas apribos įmonių galimybes investuoti į savo technologijas, naujas gamyklas ir įrengimus.

Lietuvoje vis dar silpnai išvystyta komercinių obligacijų rinka. Bendrovių obligacijų išleidimo fonas – santykinai stiprus valstybės reitingas (A-/A3) ir didelis valstybės obligacijų išleidimo mastas. Tačiau didžiausias sunkumas, su kuriuo susiduria Lietuvos įmonės, norėdamos pasiekti kapitalo rinkas, yra atskirų įmonių dydis ir pačios Lietuvos rinkos dydis, kuris investuotojams, norintiems skirti lėšų būtinam šalies bei atskirų įmonių kompleksiniam būklės įvertinimui ir sutikti su ribotu mažesnių emitentų likvidumu, yra per mažas. Kalbant apie įmones, paskatintos vėl atsiradusio vietinių pensijų fondų polinkio investuoti (2014 m. pabaigoje Lietuvos pensijų fondų (II ir III pakopos) dydis atitinkamai buvo 1,8 mlrd. EUR ir 48 mln. EUR, t. y. 4,5 proc. ir 0,1 proc. BVP) trys įmonės nusprendė pirmą kartą išleisti komercines obligacijas. Vietinė obligacijų rinkos platforma, kurią valdo vietinė vertybinių popierių birža (NASDAQ Vilnius, kuri yra „NASDAQ Baltic market“ dalis ir kurios 96 proc. akcijų yra NASDAQ nuosavybė) siekia sumažinti reguliavimo srities prieštaravimus obligacijų išleidimo ir prekybos jomis srityje, nors kol kas ji tebėra nelikvidi ir nesugebėjo sukelti užsienio investuotojų susidomėjimo.

Lietuvoje labai sumažėjo tiesioginės užsienio investicijos – iki 0,8 proc. BVP praėjusiais metais. Tai mažiausia suma nuo įpusėjusios 2009 m. krizės. Didžiausią dalį vidinio investavimo projektu sudarė programinės įrangos ir IT paslaugų projektai.

Finansavimas iš daugiašalių ir dvišalių plėtros bankų

Per 2007–2013 m. planinį laikotarpį Lietuva turėjo teisę į 6,8 mlrd. eurų paramą iš ES struktūrinių paramos fondų. Lietuvos pasiektas įsisavinimo lygis buvo vienas geriausių ir 2015 m. kovo mėn. pabaigoje siekė 86,5 proc. Ateinančiam planiniam laikotarpiui (2014–2020 m.) 8,4 mlrd. eurų preliminariai skirta per ESIF, 6,7 mlrd. EUR – pagal Sanglaudos politiką, 1,6 mlrd. EUR – pagal Bendrą žemės ūkio politiką ir 63 mln. EUR – iš Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondo.

Lietuvai ir toliau reikės steigti „Finansinius instrumentus“ (t. y. specialiosios paskirties subjektus, kurie tipiškai priklauso vyriausybei ir kuriuos valdo tarptautinės finansų įstaigos), kurie sieks lėšas iš ES struktūrinių paramos fondų panaudoti kartu su privačių investuotojų lėšomis. Svarbi šios srities inovacija – vyriausybei priklausanti agentūra VIPA, skirta savivaldybių infrastruktūros ir efektyvaus energijos naudojimo projektams finansuoti.

Be to, potencialų finansavimą transporto, energetikos, žinių ir skaitmeninės ekonomikos, socialinės infrastruktūros ir išteklių bei aplinkos apsaugos sritims būtų galima gauti iš Europos strateginių investicijų fondo (EFSI) per „Darbo vietų kūrimo, ekonomikos augimo ir investicijų“ paketą („Juncker planas“).

Šalyje veikė ir kelios kitos finansavimo įstaigos, daugiausia – energetikos infrastruktūros srityje ir transporto sektoriuje:

- nuo 2012 m. pradžios iki 2015 m. kovo pabaigos **Europos investicijų bankas (EIB)** Lietuvoje pasirašė vienuolika paskolos suteikimo sutarčių, kurių bendra suma yra 347,5 mln. eurų. Šeši projektai, kurių vertė 129,5 mln. EUR, buvo finansų tarpininkų kreditavimo linijos, skirtos paremti paskolų suteikimą MVĮ. Dvi paskolos suteiktos energetikos sektoriuje: 87 mln. EUR paskola – suskystintų gamtinių dujų terminalui Klaipėdoje palaikyti, o 65 mln. EUR paskola – Lenkijos ir Lietuvos elektros tinklų jungčiai „LitPol“. „Lietuvos geležinkeliai“ gavo 50 mln. EUR paskolą riedmenims įsigyti. Dar dvi mažos paskolos suteiktos paslaugų ir pramonės įmonėms. Be to, Lietuva ir EIB pasirašė sutartį dėl bendro ESIF investicijų finansavimo;
- nuo 2011 m. **Europos investicijų fondas** 40 mln. EUR skyrė Baltijos inovacijų fondui (2012 m.), iš kurių dalis skirta Lietuvai. Nuo BIF įsteigimo dienos BIF išplėtė finansavimą – dabar finansuojamas vienas nuosavo kapitalo fondas ir vienas tarpinio pobūdžio fondas. Abu veikia visose Baltijos šalyse;
- nuo 2011 m. pabaigos **Šiaurės investicijų bankas (NIB)** Lietuvoje pasirašė devynias paskolų sutartis, kurių bendra suma – 377 mln. eurų. Trys paskolos, kurių bendra suma yra 201 mln. EUR, suteiktos „Lietuvos geležinkeliams“, 44 mln. EUR paskola suteikta Klaipėdos valstybinio jūrų uosto administracijai, o dvi paskolos, kurių bendra suma 25 mln. EUR, Vilniaus miestui; be to, dvi paskolos suteiktos energetikos sektoriui: 50 mln. EUR paskola – bendrovei „Litgrid“ ir 35 mln. EUR paskola – „Klaipėdos naftai“;
- nuo 2011 m. pabaigos **Europos tarybos vystymo bankas (CEB)** Lietuvoje pasirašė vieną sutartį (2014 m.), pagal kurią suteikta 100 mln. EUR paskola valstybės investicijų programai finansuoti pagal kelis CEB veiksmų programos skyrius.

2.5. Verslo aplinka ir teisinis kontekstas

Verslo aplinka

Lietuvos verslo aplinka tebėra palanki įmonėms steigti ir veikti. Pagal Pasaulio banko ataskaitą „Doing Business 2016“ rezultatus Lietuva užima 20 vietą pasaulyje (iš 189 šalių) – tai reiškia, kad yra vienu lygiu aukščiau nei pagal ankstesnio tyrimo rezultatus. Nors Lietuva užima gerokai žemesnę vietą nei Estija, vis tik ji yra gerokai aukščiau nei kitos Centrinės Europos šalys. Per praėjusius metus sąlygos pradėti verslą dar labiau palengvintos, įskaitant ir tai, kad paspartinta jungimosi prie elektros tinklų procedūra. 2014 m. įvedus elektroninę ieškinių pateikimo teismams sistemą, galima paprasčiau užtikrinti sutarčių vykdymą.

Nepaisant to, susirūpinimą tebekelia valdžios įstaigų veiklos efektyvumas, ypač viešųjų pirkimų sritis ir sveikatos priežiūros sektorius. Kovos su korupcija nuostatos yra stiprios, nors galbūt jas

reikėtų tolygiau taikyti. Be to, panašu, kad namų ūkių pripažinimo nemokiais procedūros vis dar per ilgos (nors neveiksnių paskolų skaičių bankai nuolat mažino).

Atliekant 2012–2013 m. ERPB ir Pasaulio banko verslo aplinkos ir įmonių veiklos tyrimą (BEEPS), Lietuvos įmonės nurodė, kad trys svarbiausios verslo aplinkos kliūtys yra darbo jėgos kvalifikacija, neformaliojo sektoriaus konkurentų praktikos ir elektros energija. Stambios ir neseniai veikiančios įmonės į trečią vietą iškelia korupciją. Gamybos įmonės mano, kad trečioji didžiausia kliūtis yra galimybės gauti finansavimą, o paslaugų įmonėms antra svarbiausia kliūtis yra politinis nestabilumas.

Teisinis kontekstas

Lietuvoje yra pažangi komercinės ir finansų teisės sistema, o pati šalis dažnai giriama kaip viena veiksmingiausiai įgyvendinančių ES direktyvas. Teismų administravimo veiksmingumas ir plačiai taikomas e. teisingumas padeda susidaryti teigiamą įspūdį apie teismų sistemą. Siekiant užtikrinti tolesnę pažangą, daug nuveikta kovos su korupcija srityje. 2015 m. vasario mėn. Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupė (GRECO) pripažino, kad Lietuva sukūrė „visapusišką normatyvinę ir institucinę korupcijos prevencijos ir kovos su ja sistemą“.

Apskritai, Lietuvoje gerai funkcionuoja kilnojamojo ir nekilnojamojo turto perėmimo, pagerinimo ir užtikrinimo turtu įgyvendinimo sistema. Nors nemokumo procedūrų sistema apskritai yra geros būklės, vis tik dar yra kelios tobulintinos sritys. Pagrindinis rekomenduojamas reformų elementas – įvesti tinkamą restruktūrizavimo prieš nemokumo paskelbimą sistemą, kuri prieš leistų greitai sekti prieš nemokomo paskelbimą vykstantį procesą ir numatytų priemones, skatinančias anksti pateikti dokumentus. Taip pat reikėtų skirti dėmesio ir bankroto administratorių veiklos reguliavimo stiprinimui, o ypač – su jų kvalifikacija ir mokymais susijusiems klausimams bei jų skyrimo sistemai.

Teisinė viešųjų pirkimų sistema didžia dalimi atitinka geriausią tarptautinę praktiką. Kalbant apie viešojo ir privataus sektoriaus partnerystę (VPSP), 2006 m. Koncesijų įstatymas su visais pakeitimais yra gana šiuolaikiškas teisės aktas, o jį įgyvendinti padeda įvairios gairės bei įgyvendinimą reglamentuojančios taisyklės.

2.6. Socialinis kontekstas

Nors nuo pereinamojo laikotarpio pradžios gyvenimo lygis Lietuvoje reikšmingai pagerėjo, ekonomikos raidą tebeveikia santykinai žema perkamoji galia: vidutinis mėnesinis darbo užmokestis yra 714,5 EUR, o minimali mėnesio alga – 464 EUR.¹ „Eurostat“ duomenimis, 2013 m. daugiau nei 30 proc. gyventojų grėsė skurdas ir socialinė atskirtis. Ši dalis yra viena didžiausių Centrinėje Europoje bei Baltijos šalyse ir gerokai didesnė nei ES vidurkis. Nuo Lietuvos įstojimo į ES 2004 m. šalies padėtis pagal JT Žmogaus socialinės raidos indeksą pagerėjo – 2014 m. Lietuva buvo 37 vietoje pasaulyje, iš karto po Slovakijos ir Lenkijos. Pagal numatomą gyvenimo trukmę, kuri šiuo metu yra 73,3 metų, Lietuva labai atsilieka nuo kitų regiono šalių ir nuo ES vidurkio, kuris siekia 80,6 metų. Pajamų nelygybė tebėra rimta socialinė problema – tai byloja Gini koeficientas, kuris Lietuvoje siekia 34,6 ir yra gerokai aukštesnis nei ES vidurkis (t.y. 30,5).

Ypač pažymėtina, kad Lietuvos jaunimo ir moterų finansinė įtrauktis labai atsilieka nuo likusių Centrinės Europos ir Baltijos šalių. Tik 40 proc. Lietuvos jaunimo (jaunesnių nei 25 metų asmenų) naudojami finansiniais paslaugomis, kaip antai asmeninėmis ar verslo sąskaitomis banke ir debetinėmis kortelėmis. Kai kuriose srityse tebėra lyčių nelygybė: lyčių įtraukties atotrūkis

¹ Mėnesinis darbo užmokestis išreikštas perkamosios galios standartu (PGS).

indeksas² yra vidutinis, ypač kalbant apie lygias galimybes darbe. Per 2014 m. rinkimus į vietos savivaldą iš išrinktų 60 merų tik 3 buvo moterys, t. y. palyginti su 2012 m. rinkimais, sumažėjo – tuomet iš 10 merų 1 buvo moteris.

Lietuvos darbo jėgos rinkoje jaučiamas labai didelis neatitikimas tarp esamo ir reikalaujamo kvalifikacijos lygio, o tinkamos kvalifikacijos darbuotojų vis labiau trūksta. Be kita ko, vis dar trūksta aukštos kvalifikacijos vadovų, inžinierių, gydytojų ir finansų specialistų, ypač ne didžiuosiuose miestuose. Atliekant Pasaulio banko įmonių tyrimus, beveik 40 proc. darbdavių nurodė, kad 2013 m. pagrindinė jų veiklos kliūtis buvo netinkamai parengti darbuotojai. Jaunų darbuotojų kvalifikacija dažnai būna per aukšta. Nepaisant to, kad jaunimo nedarbas nuo ekonominės krizės nuolat mažėja, 2014 m. jis tebebuvo didžiulis – 19,3 proc. Be to, dėl nepatrauklios darbo rinkos labiau išsilavinę asmenys emigravo. Atsiradęs kvalifikacijos deficitas ypač didelį susirūpinimą kelia privačiam sektoriui: įmonėms sunku rasti kvalifikuotų ir motyvuotų darbuotojų, todėl atsiranda veiklos sunkumų, pavyzdžiui, darbuotojų atrankos ir mokymo išlaidos būna didelės, o našumas – žemesnis.

Dėl didelės emigracijos ir neigiamo natūralaus gyventojų prieaugio nuo 2003 m. iki 2013 m. šalies gyventojų skaičius sumažėjo 13,4 proc. (459 092 gyventojais). Ypač didelį susirūpinimą kelia tai, kad dauguma emigruojančių yra išsilavinę jauni žmonės, o tai reiškia, kad šalies visuomenė sparčiai sensta. 2015 m. Europos Komisijos pranešime apie visuomenės senėjimą teigiama, kad per ateinančius penkiasdešimt metų bendras Lietuvos gyventojų skaičius sumažės 38 proc., o darbingo amžiaus gyventojų skaičius – atitinkamai 34 proc.

Švietimui skiriamos viešosios išlaidos Lietuvoje sudaro 5,17 proc. BVP. Tai vienas aukščiausių rodiklių Centrinės Europos ir Baltijos šalyse. Tačiau mokyklinio ugdymo kokybė labai atsilieka nuo likusių Šiaurės ir Centrinės Europos šalių: Lietuva yra viena iš trijų regiono valstybių, kurių EBPO vertinimas visose kategorijose yra žemesnis nei vidurkis. Nors iš priimamų į aukštojo mokslo įstaigas daugiau nei 50 proc. yra moterys, o daugiau nei keturi penktadaliai moterų verslininkių turi aukštąjį išsilavinimą, pagal studijų sritis vyrauja lyčių segregacija, dėl ko segregacija pagal profesinę veiklą atsiranda ir darbo rinkoje.

Nors Lietuva yra santykinai maža šalis, vis dėlto esama regioninių nuolatinio geriamo vandens tiekimo, sanitarijos ir centrinio šildymo paslaugų teikimo skirtumų. Apie 6 proc. gyventojų neturi geresnės kokybės komunalinių patogumų, o 4 proc. negali gauti kokybiškesnio geriamo vandens tiekimo paslaugų. Dauguma tokių gyventojų yra kaimo vietovėse (atitinkamai 15 ir 11 proc.). Regioninius skirtumus iš dalies galima paaiškinti nevienoda šalies ekonomine raida, taigi, kaimo vietovėse esančių namų ūkių galimybės prisijungti prie palyginti brangios centralizuoto vandens tiekimo infrastruktūros yra mažesnės.

2.7. Efektyvaus energijos naudojimo ir klimato kaitos kontekstas

2004 m. įstojusi į ES, Lietuva ėmė sparčiai liberalizuoti savo energetikos rinką. Tačiau energijos vartojimo intensyvumas Lietuvoje tebėra beveik dvigubai didesnis nei 28 ES valstybių vidurkis (0,44 CO₂/BVP Lietuvoje, o ES atitinkamai 0,24). Vienas iš svarbiausių iššūkių energetikos srityje yra tas, kad šalis tebėra smarkiai priklausoma nuo gamtinių dujų, daugiausia tiekiamų iš Rusijos Federacijos, importo.

Apie pusę visos energijos vartojimo tenka daug energijos naudojančioms pramonės šakoms. Kad ateityje galėtų pereiti prie tvaresnių energijos šaltinių, efektyviau naudotų išteklius ir pasiektų

² Vidutinis lyčių įtraukties atotrūkis yra tokiose srityse: „Darbo praktikos“, „Užimtumas ir įmonių nuosavybė“, „Galimybės gauti finansavimą“ ir „Sveikatos priežiūros paslaugos“ (žr. 3 priedą „Ekonominės įtraukties atotrūkių“).

ilgalaikius tikslus, kuriuos ES nustatė savo valstybėms narėms, Lietuvai teks įveikti minėtus iššūkius.

Lietuva nustatė galutinį energijos taupymo tikslą: 2008–2016 m. sutaupyti 4,7 TWh, iš kurių 37 proc. turi būti sutaupyti namų ūkiuose, 10 proc. – transporto sektoriuje, 8 proc. – pramonėje, 5 proc. – prekybos ir viešajame sektoriuje. 40 proc. energijos turėtų būti sutaupyta taikant visiems sektoriams bendras priemones, pavyzdžiui, statybos normas, savanoriškas sutartis su energijos tiekimo įmonėmis dėl efektyvaus energijos naudojimo (pvz., įrengiant individualius apskaitos prietaisus namų ūkiuose ir pramonėje), mokesčių lengvatas ir rengiant informavimo kampanijas.

Esant tokiai aplinkai, didžiausi iššūkiai bus investicijų į atsinaujinančios energijos šaltinius skatinimas, efektyvaus energijos naudojimo gerinimas, efektyvus išteklių panaudojimas bei elektros jungčių, kurios leistų sustiprinti energetinį saugumą, tiesimas. Reikės daugiau pastangų kuriant ir skatinant EPB plėtrą, daugiausia dėmesio skiriant privatiems ir viešosios paskirties pastatams, nes didžiulį potencialą galima realizuoti būtent šiuose sektoriuose.

2012 m. *Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje* nustatyta, kad Lietuva siekia, jog 2020 m. ne mažiau kaip 23 proc. visos šalyje galutinai suvartojamos energijos būtų gauta iš atsinaujinančių šaltinių, o iš to skaičiaus – ne mažiau kaip 20 proc. elektros energijos sektoriuje, ne mažiau kaip 60 proc. – centralizuoto šildymo sektoriuje ir ne mažiau kaip 10 proc. – transporto sektoriuje. Nors iš visos galutinai suvartojamos energijos 23 proc. jau gaunama iš atsinaujinančių šaltinių, vis tik siekiant tikslų pagal sektorius, Lietuva dar tebėra pusiaukeleje.

Nacionalinėje energetikos politikoje nustatyta, kad Lietuva siekia, jog iš visos galutinai suvartojamos elektros energijos ne mažiau kaip 20 proc. būtų pagaminta iš atsinaujinančių energijos šaltinių, daugiausia – iš biokuro ir vėjo jėgainėse. Numatyta, kad iki 2020 m. Lietuvoje įrengtų vėjo jėgainių bendras galingumas pasieks 500 MW, o bendras įrengtų ir prie elektros tinklų prijungtų biokurą naudojančių elektrinių galingumas bus padidintas iki 355 MW. Taikant atsinaujinančios elektros energijos šaltinių reguliavimo sistemą, iki 2020 m. įvesti supirkimo tarifai (pvz., nuo 2015 m. IV ketv. už vėjo jėgainėse pagamintą elektros energiją mokama 7,5 EUR/kWh), nustatant viršutinę bendrų pajėgumų ribą, iki kurios galioja teisė į paramą. Yra klimato kaitos politika, kuri irgi susieta su numatytais ES 2020 m. tikslais.

3. STRATEGINĖ ORIENTACIJA

3.1. Strateginės kryptys

Lietuva gerai atlaikė finansų krizės sunkumus. Nuo to laiko jos augimo tempai yra vieni aukščiausių ES. Tas faktas, kad 2015 m. šalis prisijungė prie euro zonos, rodo, kad Lietuva labai daug pasiekė stabilizuodama makroekonomiką, o buvimas euro zonoje leis sumažinti tam tikrą riziką finansų sektoriuje, nes Lietuva dabar gali pasinaudoti Europos centrinio banko (ECB) likvidumo priemonėmis ir problemų sprendimo fondu.

Kadangi Lietuva palaiko glaudžius prekybos ryšius su Rusija, ji nėra apsaugota nuo poveikio, kurį kelia besitraukianti Rusijos ekonomika. Be abejonės, įtakos jai turės ir geopolitinė padėtis rytuose. Todėl gali būti, kad dėl politinio nestabilumo regione keisis ir investuotojų nusistatymas Lietuvos atžvilgiu, o tai irgi paveiks jos ekonomikos augimą. Lietuva kenčia ir nuo besitęsiančios emigracijos, kuri išsemia šalies kvalifikuotos darbo jėgos rinką. Nuolat ir sparčiai augant ekonomikai, atsirastų didesnės vietinės galimybės jauniems, išsilavinusiems ir kvalifikuotiems žmonėms, kas savo ruožtu patikimai paskatintų juos likti šalyje.

Lietuva numato naudingai panaudoti didžiules lėšas, kurios per ateinančius septynerius metus bus skirtos per ES struktūrinės paramos ir investicijų fondus. Tačiau po 2020 m. tokių lėšų bus skiriama gerokai mažiau, o pats finansavimas irgi keisis: nuo tradicinių išmokomis grindžiamų finansavimo instrumentų vis dažniau bus pereinama prie komercinių finansinių mechanizmų, kurie leidžia pritraukti ir privačių investuotojų lėšas. Siekiant užtikrinti nuolatinį augimą, ypač svarbu bus įsteigti ir valdyti tokias institucijas, kurios užsiimtų ir privačių investuotojų pritraukimu į viešuosius projektus, ir tų investuotojų išlaikymu.

Vyriausybė priėmė aiškią strategiją, kaip sustiprinti našumo augimą, susitraukusios darbo jėgos rinkos atkūrimą ir įgūdžių papildymą. Tačiau kol kas našumo augimas buvo santykinai silpnas, o pagal inovacijų kūrimo ir diegimo rezultatus Lietuva ES užima penktąją vietą nuo galo. Didžiąją dalį jos eksporto sudaro nešiuolaikiška technologija grindžiami produktai.

Kad padėtų Lietuvai įveikti šiuos iššūkius, naujuoju strateginiu laikotarpiu Bankas daugiausia dėmesio skirs tokioms kryptims:

- **energetinio saugumo stiprinimas, efektyvaus energijos naudojimo gerinimas.** Lietuva yra pernelyg priklausoma nuo importuojamos energijos, o vietinė elektros energijos gamyba iš atsinaujinančių šaltinių yra santykinai maža. Bankas rems tolesnę Lietuvos energetikos rinkos integraciją į ES bei investicijas į vietinę energijos gamybą iš atsinaujinančių šaltinių. Be to, Bankas sieks sudaryti lengvesnes sąlygas investicijoms į efektyvaus energijos naudojimo projektus;
- **privataus sektoriaus konkurencingumo stiprinimas kuriant ir diegiant inovacijas.** Siekiant padidinti gamybos pajėgumus bei pademonstruoti kitoms įmonėms, kaip atnaujintas kapitalas ir technologijos padeda augti, reikia naujų investicijų į didelę pridėtinę vertę kuriančius sektorius ir į efektyviai energiją bei išteklius naudojančias technologijas. Bankas ieškos galimybių finansuoti investicijas į efektyvų išteklių naudojimą ir tiesiogiai bei netiesiogiai (įskaitant ir galimybes per nuosavo kapitalo fondus) remti priemones, skirtas padidinti augančių įmonių finansavimo galimybes.

Formuodamas savo paramą ir susijusias priemones, Bankas jas pritaikys prie aukštesniojo Lietuvos pereinamojo laikotarpio etapo. Kadangi Lietuva įžengė į aukštesnį pereinamojo laikotarpio etapą, atsižvelgęs į tai, kad yra mažiau rinkos segmentų, kuriuose Banko veiksmai gali atitikti jo veiklos principus (poveikis pereinamajam laikotarpiui, tvirta bankininkystė ir papildomumo principas), Bankas atitinkamai susiaurino savo veiklos apimtį. Be to, numatyta sudaryti galimybes Bankui

toliau pažangiose rinkose kaupti patirtį ir formuoti žinias, su kuriomis vėliau galėtų dalintis ir kitose ERPB regiono šalyse.

Strateginiu laikotarpiu Lietuvos finansuotojai toliau stengsis visame ERPB regione stiprinti privataus sektoriaus plėtojimą, o valdžios organai ieškos galimybių pasidalinti su kitomis ERPB regiono šalimis savo patirtimi bei kompetencija, kurią įgijo per Lietuvos pereinamąjį laikotarpį.

Dar kartą patvirtindamas, kad laikosi laukiamo rinkos ekonomikos išsivystymo principo ir vadovaudamasis Bankui nustatytomis vidutinės trukmės laikotarpio kryptimis (BDS14-098 (F)), Bankas mano, kad pagrindinės priemonės, pagal kurias priimami sprendimai dėl laukiamo rinkos ekonomikos išsivystymo, yra atitinkamos šalies strategijos, dėl kurių bendrai sutarė Bankas ir tų šalių valdžios institucijos. Lietuva dar kartą patvirtina savo įsipareigojimą laukiamo rinkos ekonomikos išsivystymo principui. Nors pereinant į visišką rinkos ekonomiką ir padaryta didžiulė pažanga, tačiau išliko ir tam tikri trūkumai, o be to, atsirado naujų, su neapibrėžtumu platesnėje geopolitinėje ir investicijų aplinkoje susijusių iššūkių. Lietuva ir toliau nuolat apžvelgs savo laukiamą rinkos ekonomikos išsivystymą bei tinkamu laiku nurodys, kokie yra jos ketinimai šioje srityje.

3.2. Pagrindiniai iššūkiai ir Banko veikla

1 kryptis. Energetinio saugumo stiprinimas ir efektyvaus energijos naudojimo gerinimas

Pereinamojo laikotarpio iššūkiai

Nepaisant gerėjančių energetinių jungčių tarp Lietuvos ir kaimyninių šalių, kurias nutiesti paskatino ES iniciatyva sujungti regionines energetikos rinkas, bei toliau plečiamų saugyklų pajėgumų, energetinis saugumas ir konkurencija tiekimo srityje tebėra pagrindinės Lietuvos problemos.

- Šiais metais bus paleistos veikti dvi elektros energijos jungtys: viena tarp Lietuvos ir Švedijos („NordBalt“) ir viena – tarp Lietuvos ir Lenkijos („LitPol“). Nuo 2014 m. veikia jungtys tarp Estijos ir Suomijos. Kadangi perdavimo pajėgumai didėja, Lietuvai reikės sustiprinti savo skirstomuosius tinklus.
- Atsiradus naujam suskystintų gamtinių dujų terminalui Klaipėdoje, Baltijos šalys pirmą kartą per visą istoriją gali importuoti dujas ne iš Rusijos, o iš kitų šaltinių. Iki dešimtmečio pabaigos bus užbaigtos dvi dujų jungtys su Lenkija ir Latvija. Estija ieško galimybių pastatyti suskystintų gamtinių dujų terminalą kartu su Suomija. Latvija turi pakankamai dideles požemines saugyklas (UGS). Visa tai rodo, kad būtina stiprinti Baltijos šalių vamzdynų tinklą.
- 2009 m. gruodžio mėn. uždarius Ignalinos atominę elektrinę, iš elektros energijos eksportuotojos Lietuva tapo šalimi, kuri ES labiausiai priklauso nuo energijos importo. Devyniasdešimt procentų šalies elektros energijos ir du trečdaliai centralizuotai tiekiamos šilumos pagaminama naudojant gamtines dujas – tai reiškia, kad sutrikęs dujų tiekimas gali paveikti viso tinklo funkcionavimą.
- Be ribotų skalūnų dujų išteklių, Lietuva turi minimalius gamtinių dujų rezervus. Gamtinės dujos vietoje visai negaminamos, o energijos gamybos iš atsinaujinančių šaltinių apimtys yra labai nedidelės.
- Lietuva priklauso ES šalių, kuriose energijos naudojimo efektyvumas yra žemiausias, grupei, t. y. jos energijos naudojimo intensyvumas yra dukart didesnis nei ES vidurkis. Nepaisant neseniai paspartintos daugiabučių gyvenamųjų namų modernizacijos, efektyvus energijos naudojimas tebėra iššūkis. Apie 96 proc. daugiabučių gyvenamųjų namų pastatyta iki 1993 m., todėl daugumai didžiausias problemas kelia pasenusios šildymo sistemos ir

prasta šilumos izoliacija. Kadangi transporto priemonių kurui taikomi mokesčiai yra žemi, t. y. artimi ES nustatytam minimaliam lygiui, transporto sektoriuje energijos naudojimo intensyvumas irgi tebėra didelis.

Atsakomieji Banko veiksmai

- Siekdamas padėti Lietuvai toliau integruotis į regioninę energetikos rinką, stiprinti energijos jungtis Baltijos šalyse ir tarp Baltijos šalių bei jų ES kaimynių, Bankas ieškos galimybių finansuoti tolesnę Lietuvos ir Baltijos šalių energetikos infrastruktūrą, daugiausia dėmesio skirdamas efektyviam energijos naudojimui ir energijos, elektros ar dujų perdavimui Lietuvoje ir Baltijos šalyse.
- Siekdamas sustiprinti Lietuvos energetinį saugumą, Bankas ieškos galimybių paremti vietinę elektros energijos gamybą. Privatus sektorius elektros energijos gamina labai mažai. Prioritetas bus suteiktas investicijoms į privatų sektorių, daugiausia elektros energijos gamybai iš vietinių atsinaujinančių energijos šaltinių: biokuro, atliekų, biodujų ir vėjo jėgainėse.
- Investicijos į efektyvų energijos naudojimą bus vykdomos daugiausia taikant finansavimo priemones, grindžiamas sutartimis dėl efektyvaus energijos naudojimo. Praktiškai tai bus įgyvendinama bendradarbiaujant su VIPA – Viešųjų investicijų plėtros agentūra prie Finansų ministerijos. Tokios finansavimo priemonės sudarys galimybes lengviau gauti ilgalaikį finansavimą toms energetikos paslaugų įmonėms, kurios investuoja į pastatų efektyvų energijos naudojimą, ir savivaldybių paslaugų teikimui, pavyzdžiui, gatvių apšvietimui.
- Siekdamas užtikrinti, kad būtų sėkmingai užbaigti IIDSF finansuojami projektai ir ypač – kad atitinkamai 2017 m. ir 2018 m. pramoniniu pajėgumu pradėtų veikti Ignalinos panaudoto branduolinio kuro ir kietojo kuro atliekų saugyklos, ERPB, būdamas Tarptautinio Ignalinos atominės elektrinės uždarymo paramos fondo (IIDSF) administratoriumi, toliau bendradarbiaus su Lietuvos valdžios įstaigomis, IAE ir energetikos sektoriaus bendrovėmis.

Dialogas politikos klausimais ir techninė pagalba

- Vykdydamas dialogą politikos klausimais, Bankas didžiausią dėmesį skirs sutartims dėl efektyvaus energijos naudojimo. Siekiant padėti įgyvendinti sutarčių dėl efektyvaus energijos naudojimo finansavimo struktūrą, numatyta tam tikra techninė pagalba. Be to, Bankas numato ištirti visų paslaugų, kurios grindžiamos atlygiu už suteiktas paslaugas, pvz., lėšų valdymo, potencialą.
- Siekdamas padėti suformuoti energetikos ir efektyvaus išteklių valdymo sektorių projektų finansinę struktūrą, Bankas skatins naudotis „Finansiniais instrumentais“, kurie leistų panaudoti ir finansavimą iš ES struktūrinių paramos fondų. Novatoriškas būdas – pasitelkti VIPA, kuri komercine prasme tvirtoms investicijoms į bankams priimtinus efektyvaus energijos naudojimo ir savivaldybių infrastruktūros srities projektus pasitelkia finansavimą iš ES struktūrinės paramos fondų. Tokio modelio sėkmė galėtų būti akivaizdžiu sektinu pavyzdžiu ir kitose regiono vietose, kur tokių finansavimo instrumentų nėra.

1-oji kryptis: „Energetinio saugumo stiprinimas ir efektyvaus energijos naudojimo gerinimas“. Planų ir rezultatų suvestinė lentelė

	IŠŠŪKIAI	TIKSLAI	VEIKSMAI	REZULTATŲ STEBĖJIMO RODIKLIAI
1.1	Lietuvos ekonomika nukentėjo dėl santykinės jos energetikos rinkų izoliacijos	Sustiprinti regioninę rinkų integraciją, nutiesiant elektros energijos ir dujų vamzdynų jungtis su kitomis šalimis	<ul style="list-style-type: none"> • Padidinti Baltijos šalių perdavimo ir saugyklų pajėgumus, finansuojant jungčių tiesimą (pvz., suteikiant ilgalaikes paskolas ir investuojant į dujotiekio ir elektros skirstymo bendrovių kapitalą, jei įmanoma, susiejant su efektyviu suskystintų gamtinių dujų terminalo naudojimu 	Dėl Banko veiksmų akivaizdžiai padidėjęs elektros energijos ir (arba) dujų perdavimo regioninių jungčių skaičius, skirstomieji arba saugyklų pajėgumai (Poveikio rinkos ekonomikos išsivystymui stebėsenos sistema/Techninio bendradarbiavimo rezultatų pagrindai) (TIMS/TCFR) <i>(Atskaitos taškas – padėtis, nustatyta patvirtinant projektą)</i>
1.2	Lietuva tebėra priklausoma nuo išorinių energijos tiekėjų; kad vyktų vietinė energijos gamyba, reikia papildomų investicijų į privatų sektorių	Sustiprinti Lietuvos energetinį saugumą padidinant elektros energijos gamybą iš vietinių, atsinaujinančių energijos šaltinių ir plačiau įtraukiant privatų sektorių	<ul style="list-style-type: none"> • Tiesioginis ir netiesioginis gamybos įmonių, naudojančių vietinius energijos šaltinius, įskaitant atsinaujinančius, finansavimas 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Investicijų į gamybos įmones, naudojančias vietinius energijos šaltinius, skaičius ir akivaizdžiai pagerėję finansiniai bei veiklos rezultatai <i>(Atskaitos taškas – padėtis, nustatyta patvirtinant projektą)</i>
1.3	Lietuvos energijos vartojimo intensyvumas tebėra vienas didžiausių ES	Pagerinti efektyvų energijos naudojimą	<ul style="list-style-type: none"> • Finansuoti investicijas į efektyvų energijos naudojimą, įskaitant paramą sutarčių dėl energijos vartojimo efektyvumo sudarymo sistemai, tuo sudarant geresnes sąlygas gauti finansavimą energetinių paslaugų įmonėms, investuojančioms į efektyvų energijos naudojimą • Dialogas politikos klausimais, įskaitant techninę pagalbą, kuris leistų lengviau patobulinti sutarčių dėl efektyvaus energijos naudojimo reguliavimo sistemą ir bendradarbiaujant su VIPA, gauti bendrą finansavimą iš ES fondų 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sutaupytos energijos apimtys, gautos dėl Banko investicijų, skaičiavimus grindžiant ERBP metodika ir išreiškiant kuro ekvivalento tonomis per metus <i>(Atskaitos taškas – 0)</i>. ▪ Sėkmingai įgyvendintų arba finansuojamų investicijų į efektyvų energijos naudojimą skaičius <i>(Atskaitos taškas – 0)</i>. ▪ Akivaizdūs požymiai, kad sėkmingai sustiprinta sutarčių dėl efektyvaus energijos naudojimo teisinė sistema <i>(Atskaitos taškas – netaikoma)</i>
Konteksto rodiklis: Lietuvos energijos naudojimo intensyvumo skirtumas (Δ) <i>(Šaltinis: Eurostat (Atskaitos taškas (2013 m.) – 266,6 kg naftos ekvivalento/1000 EUR))</i>				

2 kryptis. Privataus sektoriaus konkurencingumo stiprinimas kuriant ir diegiant inovacijas

Pereinamojo laikotarpio iššūkiai

Siekiant išlaikyti dabartinius aukštus ekonomikos augimo tempus, Lietuvai reikės skubiai sudaryti lengvesnes sąlygas vietinėms ir užsienio investicijoms šalies viduje bei diegti naujas technologijas, įskaitant ir perimtas per tiesiogines užsienio investicijas.

- Po staigaus ekonominės veiklos nuosmukio Lietuvos atsigavimas po krizės vyko aplinkoje, kurioje būta pakankamai nepanaudotų įmonių pajėgumų. Nepaisant spartaus augimo per pastaruosius trejus metus, 2014 m. bendras pagrindinio kapitalo formavimas buvo beveik 20 proc. mažesnis nei didžiausio pakilimo prieš krizę metu. Darbo našumas tebėra ketvirtadaliu žemesnis nei ES vidurkis.
- Investicijos į naujas technologijas – ypatingai mažos. Lietuva tebėra viena labiausiai atsiliekančių ES šalių pagal plačiai taikomus inovacijų kūrimo ir diegimo rodiklius, kaip antai 2015 m. ES inovacijų diegimo rezultatų suvestinę.
- Technologijų perdavimas iš mokslinio tyrimo institucijų į privatų sektorių tebėra nepakankamas, o moksliniai tyrimai dažnai neįstengia pasiūlyti komercinio pritaikymo galimybių. Inicijatyvos paskatinti geresnį perdavimą įsteigiant vadinamuosius mokslo slėnius, kurie apimtų aukštojo mokslo, mokslinių tyrimų ir komercinio pritaikymo sritis mokslo ir technologijų parko aplinkoje, sėkmė buvo labai nevienoda.
- Reikia pagerinti ir inovatyvių įmonių finansavimo aplinką. Reikia, kad toks finansavimas pirmiausia būtų į riziką orientuoto nuosavo kapitalo ir rizikos kapitalo forma, kuri patraukia institucinius investuotojus. Tokios finansavimo formos tebėra nepakankamai išstobulintos ir išsibarsčiusios santykinai mažose vietinėse rinkose.
- 2014- 2020 metais Lietuva galės naudotis tolesne parama iš ES struktūrinės paramos ir investavimo fondų (8,4 mlrd. EUR, arba apie 3,3 proc. metinio BVP). Panašu, kad po 2020 m. ES finansavimas bus gerokai sumažintas. Dabartinis finansavimas vis labiau pereis nuo tradicinių išmokų prie komercinių „Finansinių instrumentų“, kurie galutiniams investuotojams parūpina kapitalą, teikia paskolas ar garantijas. Vyriausybė jau įsteigė VIPA (kuri įgyvendina daugiabučių gyvenamųjų namų modernizavimui, viešajai infrastruktūrai ir efektyviam energijos naudojimui skirtus finansinius instrumentus) ir UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (kuri įgyvendina MVĮ skirtus finansinius instrumentus). Tai – novatoriškos, vyriausybei priklausančios finansų agentūros, kurios ES lėšas pritraukia ir būtent tokiu būdu. Tačiau reikia, kad toliau būtų tobulinami jų instituciniai pagrindai, įskaitant subfondų valdymą.

Atsakomieji Banko veiksmai

- Bankas toliau tęs darbą „Baltics IA“ srityje ir, investuodamas į regioninius NK ir RK fondus, kurie nusitaikę į Baltijos šalis, padės toliau vystyti vietines kapitalo rinkas bei gerinti galimybes gauti įvairių rūšių kapitalo investicijas MVĮ plėtoti. Be to, Bankas ieškos būdų, kaip paremti alternatyvius finansavimo mechanizmus, pvz., sutelktinio finansavimo ir tarpusavio finansavimo.
- Siekdamas sudaryti lengvesnes sąlygas bendrovių, individualių įmonių ir ypač MVĮ sektoriaus finansavimo stabilumui bei konkurencingumui ir banko paslaugų teikimui užtikrinti, Bankas toliau ieškos galimybių remti vietinio bankų sektoriaus diversifikavimą ir sustiprinti antrojo lygio bei mažesnius bankus.
- Bankas ieškos galimybių per kapitalo įsigijimą ar suteikiamas paskolas finansuoti tarptautines įmones ir inovatyvius didesnės pridėtinės vertės produktų gamintojus. Ypač bus

remiamos Lietuvos įmonių investicijos į kitas ERPB veiklos regiono šalis, kuriose Banko buvimas ir dalyvavimas galėtų palengvinti investavimą. Siekiant pagerinti jų konkurencingumą, įmonių investicijos bus nukreiptos į efektyvų išteklių, o ypač – efektyvų energijos naudojimą.

- Siekdamas paremti tiesiogines užsienio investicijas į Lietuvą, Bankas remis užsienio įmonių investicijas, ypač tais atvejais, jei jos bus susijusios su žinių perdavimu, geriausios verslo praktikos įdiegimu ir (arba) įmonių valdymo standartų tobulinimu.
- Bankas sieks labiau įsitraukti į Lietuvos žinių ekonomiką ir finansuos investicijas į inovacijas, mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą bei šiuolaikiškos technologijos diegimą daug žinių reikalaujančiuose ekonomikos sektoriuose. Be to, Bankas investuos ir konsoliduos investicijas į susijusią IRT infrastruktūrą.
- Daug dėmesio skirdamas tinkamam rizikos pasidalijimui tarp privataus ir viešojo sektoriaus, Bankas bendradarbiaus su valdžios įstaigomis kuriant viešojo ir privataus sektorių partnerystes, jei taikoma – daugiausia tam, kad šalyje, kurioje su tranzitu susijęs verslas yra svarbi ekonomikos dalis, pagerėtų efektyvus energijos naudojimas ir transporto infrastruktūra.

Dialogas politikos klausimais ir techninė pagalba

- Siekdamas padėti tobulinti teisinę ir reguliavimo aplinką, kuri sudarytų sąlygas Lietuvoje atsirasti daugiau RK ir NC, per „Baltics IA“ Bankas toliau dirbs su rinkos dalyviais ir valdžios įstaigomis. Bus teikiama ir tam tikra techninė pagalba tiek formuojant pajėgumus, tiek ir pradiniu jų kūrimo etapu, bei kuriant ir stiprinant bendradarbiavimo tinklus. Taip pat bus gerinamos galimybės gauti informaciją apie RK ir NK fondus.
- Teikdamas konsultacijas, Bankas glaudžiai bendradarbiaus su valdžios įstaigomis viešojo ir privataus sektorių partnerystės projektų kūrimo ir formavimo metu, o esant galimybei, tuo pačiu suteiks ir finansavimą.

2-oji kryptis „Privataus sektoriaus konkurencingumo didinimas“. Planų ir rezultatų suvestinė lentelė

	IŠŠŪKIAI	TIKSLAI	VEIKSMAI	REZULTATŲ STEBĖJIMO RODIKLIAI
2.1	Inovatyvių įmonių finansavimo aplinka tebėra ribota, investicijos į naujas technologijas – nedidelės	Sustiprinti privataus sektoriaus konkurencingumą investicijomis į inovatyvias ir į eksportą orientuotas įmones	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Paskolos ir kapitalo investicijos remiant į eksportą orientuotus ir inovatyvius didelės pridėtinės vertės prekių gamintojus, jei taikoma, toliau diegiančius šiuolaikines technologijas ir (arba) plėtojančius Lietuvos žinių ekonomiką 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Akivaizdūs požymiai, kad sėkmingai veikia tiesiogiai ar netiesiogiai Banko paremtos į eksportą orientuotos ir inovatyvios įmonės (kokybinis vertinimas) <i>(atskaitos taškas - netaikoma)</i> ▪ Akivaizdūs požymiai, kad dėl Banko investicijų vietinės įmonės kuria ir diegia inovacijas arba diegia šiuolaikiškas technologijas (kokybinis vertinimas) <i>(atskaitos taškas - netaikoma)</i>
2.2	Į riziką orientuotas nuosavas kapitalas ir rizikos kapitalas tebėra nepakankamai išvystytas ir išsibarstęs	Diversifikuoti finansavimo šaltinius, įskaitant nuosavo kapitalo ir rizikos kapitalo šaltinių pritraukimą kaip alternatyvą bankams	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Per „Baltics IA“ investicijos į regioninius NK ir RK fondus, kurie numatę veikti Baltijos šalyse, vedant dialogą politikos klausimais ir teikiant techninę pagalbą teisinės ir reguliavimo aplinkos gerinimui ▪ Remti bankų sektoriaus diversifikaciją ir antro lygio bei mažesnius bankus 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Požymiai, kad yra inovatyvus finansavimas (pvz., finansuojamų NK ir RK fondų skaičius) ir iš kliento lėšų finansuojamų inovatyvių įmonių skaičius <i>(atskaitos taškas – 0)</i> ▪ Požymiai, kad dėl Banko vedamo dialogo politikos klausimais pagerėjo reguliavimo aplinka (kokybinis vertinimas) <i>(atskaitos taškas – netaikoma)</i>
3.3	Siekiant pagerinti Lietuvos transporto infrastruktūros paslaugų veiklos valdymą ir finansinį tvarumą, būtinos didesnės privataus sektoriaus investicijos ir jo dalyvavimas	Siekiant užtikrinti nuolatinį finansavimą (galimai kartu su finansavimu iš ES lėšų) ir veiksmingą transporto infrastruktūros paslaugų valdymą, padidinti sprendimų, kuriuose vadovaujantis vaidmuo tektų privačiam sektoriui, skaičių	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Skatinti privataus sektoriaus dalyvavimą ir skatinti naudotis VPSP transporto infrastruktūroje, finansuojant koncesijas ir palaikant dialogą politikos klausimais ▪ Palaikyti dialogą politikos klausimais dėl VPSP projektų plėtojimo ir formavimo, galimai tuo pačiu bendradarbiaujant su VIPA pritraukiant ES lėšas 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Požymiai, kad transporto infrastruktūros paslaugos sėkmingai užsakomųjų paslaugų forma perkamos iš privataus sektoriaus (pvz., VPSP) (kokybinis rodiklis) <i>(atskaitos taškas – netaikoma)</i> ▪ Požymiai, kad dėl Banko vykdomo dialogo politikos klausimais pagerėjo VPSP aplinka <i>(atskaitos taškas – netaikoma)</i>
Konteksto rodiklis: inovacijų sistemų antrinio rodiklio, paimto iš koreguoto žinių ekonomikos indekso, skirtumas (Δ) <i>(atskaitos taškas (2013 m.) – 6,67)</i>				

3.3. Potenciali šalies strategijos įgyvendinimo rizika

ERPB gebėjimas įgyvendinti savo strategiją Lietuvoje priklausys nuo daugelio veiksnių, kurių Bankas negali kontroliuoti. Esant galimybei, Bankas ims veiksmų tų rizikų atžvilgiu ir stengsis jas sumažinti, tuo tikslu aktyviai bei sistemingai pasitelkdamas klientus, valdžios įstaigas ir kitas suinteresuotąsias šalis.

i) Besitęsiantis vangus Vakarų Europos šalių ekonomikos augimas

Kitos ES šalys yra svarbi Lietuvos eksporto rinka. Todėl bet koks neigiamas poveikis ES ekonomikai atsispindės ir vietinėje ekonomikoje – eksporto indėlis į BVP bus mažesnis.

ii) Besitęsianti politinė įtampa tarp Rusijos ir Ukrainos

Lietuvos prekybos ryšiai su Rusija buvo labai tamprūs, nes Rusija yra svarbi Lietuvos eksporto rinka ir energijos šaltinis. Dėl Ukrainos konflikto pasikeitusi geopolitinė padėtis gali tapti pablogėjusio pagrindinių prekybos partnerių pasitikėjimo rinka ir ekonominėmis perspektyvomis priežastis. Suvokta padidėjusi rizika gali atbaidyti ir užsienio investuotojus, nors ERPB buvimas bei pagalba šią riziką gali šiek tiek sumažinti.

iii) Mažos investicijos į įmones

Kad Bankas galėtų įgyvendinti svarbią šios strategijos dalį, Lietuvos įmonėms reikia investicijų. Dėl neapibrėžtos geopolitinės padėties gali sumažėti investicijos Lietuvoje ir, kas labiau tikėtina, Lietuvos įmonių investicijos užsienyje, dėl ko sumažėtų ir Banko galimybių skaičius. Didėjančiu tiesioginių Lietuvos investicijų užsienyje objektu buvo Baltarusija, tačiau ją irgi gali paveikti geopolitiniai įvykiai.

3.4. Siūlomų Banko veiksmų reikšmė aplinkos apsaugai ir socialinei sričiai

Santykinai nedidelis sunkiosios pramonės tankumas Lietuvoje ir dideli plotai neįdirbtos žemės sumažina kai kurias su palikimu, kurį kaimyninės šalys paveldėjo iš ankstesnės santvarkos, susijusias problemas. Tačiau jei tinkamas aplinkos apsaugos bei socialinės srities valdymas bus neatsietas nuo šalies raidos, Lietuva, kaip ir kitos šalys, aplinkos apsaugos ir socialinėje srityje susidurs su daugybe iššūkių. Lietuvos Aplinkos ministerija yra paskelbusi, kad jos tikslas – užtikrinti, jog plėtojant šalies ūkį būtų išsaugota sveika ir švari gamtinė aplinka, kraštovaizdis ir biologinė įvairovė bei optimaliai naudojami gamtos išteklių. Teikiant paramą Lietuvoje vykdomiems projektams ir taikant Banko aplinkos apsaugos ir socialinę politiką (2014 m.), šiuos iššūkius galima įveikti ir taip užtikrinti tvarią plėtrą.

Dėl nelaimingų atsitikimų pramonės sektoriuje, pvz., Černobylio katastrofos, masiškai iškirstų miškų ir išnykusios floros bei faunos Lietuvos gyventojai gerai žino apie aplinkos apsaugos problemas. Nuo įstojimo į Europos Sąjungą Lietuva padarė didžiulę pažangą įgyvendindama aplinkos apsaugos ir socialinę darbotvarkę bei ES direktyvas. Tačiau tobulinimo srityje dar būtina nuveikti daug darbų, susijusių su istorine energetikos sektoriaus struktūra, įskaitant didžiulės priklausomybės nuo iš Rusijos importuojamos energijos sumažinimą, bei darbų, susijusių su nepakankamai finansuojama savivaldybių ir viešąja infrastruktūra, ypač atliekų tvarkymo, nuotekų ir viešojo transporto sistemomis. Bankas padėjo ir toliau padeda finansuojant projektus, kuriais siekiama užtikrinti, kad šalis atitiktų ES standartus.

Nepaisant to, išlieka didžiuliai iššūkiai, ypač susiję su energetikos restruktūrizavimu taip, kad ji atitiktų ES aplinkos apsaugos standartus, ir tolesnės energetinės nepriklausomybės užtikrinimo srityje. Neseniai įgyvendinta ES direktyva dėl pramoninių išmetamų teršalų yra išbandymas daugeliui operatorių, ypač todėl, kad po 2016 m. esami įrenginiai turės atitikti geriausias prieinamas gamybos būdus (GPGB). Kituose sektoriuose Lietuva susiduria su būtinumu tapti nebe energiją

importuojančia šalimi ir imtis moderniausios ne iškasamu kuru grindžiamos energijos gamybos, pavyzdžiui, iš atsinaujinančių energijos šaltinių. Reikalingoms investicijoms prireiks didelių kapitalinių įdėjimų ir gamybinės patirties. Šiame procese Bankas padės Lietuvai ir užtikrinti pramonės energetinę nepriklausomybę, ir toliau restruktūrizuoti energetikos sektorių. Visa tai atitinka Banko strategiją stiprinti energetinį saugumą ir gerinti efektyvų energijos naudojimą.

Iššūkių esama ir įveikiant lyčių diskriminaciją užimtumo srityje, ypač pasitaikančią dėl taikomų įdarbinimo praktikų, galimybių dirbti ne visą darbo dieną stokos, lankstaus darbo organizavimo nebuvimo, moterų, užimančių vadovų pareigas, skaičiaus mažėjimo. Šiame procese Bankas stengsis, kad įgyvendinamuose projektuose būtų identifiukuota ir eliminuota diskriminacija dėl lyties priimant į darbą ir taip garantuotos lygios vyrų ir moterų galimybės.

3.5. ERPB bendradarbiavimas su Europos Sąjunga ir daugiašaliais plėtros bankais

- Siekdamas pritraukti didesnę finansavimą savo investicijoms, ERPB toliau glaudžiai ir aktyviai koordinuos savo veiksmus su EIB, EIF, NIB ir ES, tam tikrais atvejais kartu įsitraukdamas į dialogą politikos klausimais su Lietuvos valdžios įstaigomis, pvz., kuriant VPSP projektus.
- Bankas ieškos galimybių bendrai finansuoti projektus su EIB ir (arba) NIB, ypač skirtus sustiprinti privataus sektoriaus dalyvavimą infrastruktūroje ir energetikos sektoriuje.
- Siekdamas padėti kurti ir naudoti naujus „Finansinius instrumentus“, kurie leistų finansavimui pritraukti daugiau ES lėšų, Bankas toliau bendradarbiaus su EIB, EIF ir NIB.

1 PRIEDAS. POLITINIS ĮVERTINIMAS

Pagal Banko steigimo sutarties 1 straipsnį Lietuvos Respublika yra įsipareigojusi taikyti ir taiko daugiapartinės demokratijos, pliuralizmo ir rinkos ekonomikos principus.

Lietuvoje veikia konstitucinė ir teisinė pliuralizmu grindžiamos parlamentinės demokratijos sistema. Galių atskyrimas ir kontrolė bei balansas politinėje sistemoje, žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių garantavimas didžia dalimi atitinka tarptautinius ir Europos standartus. Žiniasklaida pasižymi pliuralizmu ir yra konkurencinga, o pilietinė visuomenė – gyva ir įvairi. Rinkimai vykdomi tokiu būdu, kuris, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) ir Europos Tarybos nuomone, užtikrina laisvus rinkimus ir atitinka tarptautinius standartus. Nuo nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. Lietuvoje jau daug kartų vyko taikus politinės valdžios perdavimas tarp partijų ir koalicijų. 2004 m. šalis tapo Europos Sąjungos nare, o 2015 m. sausio 1 d. prisijungė prie euro zonos.

Nuo paskutinės Strategijos priėmimo Lietuva toliau žengė pažangos pereinant prie demokratinės visuomenės keliu, nors tebeliko ir tam tikri iššūkiai, ypač susiję su teisinės valstybės principų užtikrinimu.

Laisvi rinkimai ir atstovaujanti vyriausybė

EBPO Demokratinų institucijų ir žmogaus teisių biuro (ODIHR) teigimu, kad būtų galima vykdyti demokratinius rinkimus, Lietuvos teisės sistema yra tinkama. Rinkimai yra konkurencingi, o kadangi besirungiančių partijų skaičius būna didelis, rinkėjams paprastai suteikiama galimybė rinktis iš daugybės politinių alternatyvų. Rinkimų administravimas pasižymi profesionalumu ir nešališkumu, ką pripažįsta visi pretendentai, įskaitant opoziciją. Yra galimybė laisvai rengti savo rinkimines kampanijas aplinkoje, kurioje gerbiamos pagrindinės žmogaus teisės. EBPO ODIHR savo rekomendacijas pateikė dėl kandidatų teisių, etninių mažumų teisių ir nusiskundimų bei apeliacijų pateikimo esama rinkimų teisine sistema.³

Lietuva yra parlamentinė respublika, kurioje įstatymų leidžiamąją galią turi parlamentas – Seimas, kuriame yra 141 narys, o vykdomoji valdžia padalinta tarp vyriausybės ir prezidento. Politinė sistema remiasi konstitucine ir įstatymų leidžiamąja sistema, numatančia aiškų vykdomosios, įstatymų leidžiamosios valdžios ir teismų galių ir kontrolės atskyrimą bei pusiausvyrą. Išrinktieji Lietuvos pareigūnai nesusiduria su nedemokratiniais suvaržymais, kurie neleistų jiems veiksmingai valdyti.

Pilietinė visuomenė, žiniasklaida ir dalyvavimas

Šalyje veikia teisinė sistema, suteikianti galimybę nepriklausomai veikti įvairialypei pilietinei visuomenei. Pilietinės visuomenės organizacijos turi galimybę sužinoti apie vykstančius sprendimų priėmimo ir teisės aktų kūrimo procesus. Įstatymai numato, kad Lietuvos piliečiai gali laisvai formuoti partijas. Praktiškai tai patvirtina tas faktas, kad veikia gerai organizuotos politinės partijos, kurios gali laisvai rengti savo kampanijas. Politinių partijų sistema ilgai pasižymėjo susiskaldymu, dažna vyriausybių kaita ir nenusistovėjusia politinių partijų struktūra.

³ OSCE/ODIHR. P2014 m. gegužės 11 d. Prezidento rinkimai. Poreikių įvertinimo misijos ataskaita. 2014 m. vasario 11-13d., 1-3, 11 p.

Konstitucija garantuoja saviraiškos laisvę ir teisę gauti informaciją. Lietuvos žiniasklaida pasižymi pliuralizmu ir išreiškia daugybę politinių pažiūrų. Tačiau per pastaruosius kelerius metus žiniasklaidos priemonių nuosavybė susikonsolidavo keliose rankose, todėl kilo susirūpinimas, kad stambiojo verslo atstovai per nuosavą žiniasklaidą bando daryti savo įtaką. Šmeižimas tebėra baudžiamasis nusikaltimas, tačiau valdžios įstaigos pareiškė, kad ketina daugumą su šmeižtu susijusių nusizengimų nebepriskirti baudžiamiesiems. Tokius ketinimus sveikino EBPO atstovas žiniasklaidos laisvei.⁴ Numatyta teisinė tiriamosios žiniasklaidos žurnalistų apsauga, kurios šalyje paprastai laikomasi praktiškai.

Teisinės valstybės principas ir galimybės siekti teisingumo

Konstitucija garantuoja visų piliečių lygybę prieš įstatymą. Konstitucijoje įtvirtinta teisė į teisingą teismą, be to, garantuota, kad nesant priežasties, asmuo nebus areštuotas ir sulaikytas. Teismų sistema yra nepriklausoma ir apskritai atlieka veiksmingą vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios kontrolę. Tačiau paskelbti teisėjų korupcijos atvejai lėmė prastą visuomenės pasitikėjimą teismais.⁵

2015 m. pagal „Transparency International“ korupcijos suvokimo indeksą iš 168 vertintų šalių Lietuva yra 32 vietoje (palyginti su 2014 m., kai buvo 39 vietoje, rezultatai geresni).⁶ Šalyje yra visa apimanti normatyvinė ir institucinė korupcijos prevencijos ir kovos su korupcija sistema, kurią papildoma visiems taikoma kovos su korupcija strategija. Siekiant įveikti likusias problemas, Europos Tarybos valstybių grupė kovai prieš korupciją (GRECO) rekomendavo Lietuvos valdžios įstaigoms sutelkti dėmesį į atitinkamų normų įgyvendinimą ir jų vykdymą.⁷

Pilietinės ir politinės teisės

Pilietinės ir politinės teisės, įskaitant pagrindines laisves – saviraiškos, informacijos, religijos ir sąžinės, judėjimo, asociacijų ir susirinkimų laisves – garantuoja Lietuvos Konstitucija ir jos yra gerbiamos praktikoje.

Lietuva turi gerą mažumos teisių apsaugos teisinę sistemą. Lenkų ir rusų etninės bendruomenės yra gerai integruotos, tačiau susirūpinimą kelia elgesys su romų mažuma.⁸

Lygių galimybių principai bei lygios vyrų ir moterų galimybės įtvirtintos Konstitucijoje ir aprėpiamos atitinkamoje ketverių metų nacionalinėje programoje. JT Konvencijos dėl visų formų diskriminacijos moterims panaikinimo komitetas (CEDAW) sveikino pažangą, kuri buvo padaryta priimanč būtinus teisės aktus ir Lietuvos pastangas tobulinti atitinkamas institucijas bei politiką, tačiau kartu pasiūlė nemažai papildomų rekomendacijų.⁹ Lietuvoje sumažėjo atotrūkis tarp vyrų ir moterų atlyginimo už darbą: nuo 22,6 proc. 2007 m. iki 12,5 proc. 2013 m.¹⁰ 23 proc. Lietuvos parlamento narių yra moterys, Lietuvos Prezidentė ir Seimo pirmininkė – irgi moterys.¹¹ JT

⁴ EBPO atstovas žiniasklaidos laisvei (2014 m.), prieiga per internetą <http://www.osce.org/form/111091>

⁵ GRECO (2015 m.). Ketvirtasis korupcijos prevencijos parlamento narių, teisėjų ir prokurorų atžvilgiu vertinimo etapas. Ataskaita apie Lietuvą, 5 p.

⁶ „Transparency International“ (2015 m.). 2014 m. korupcijos suvokimo indeksas, prieiga per internetą: <http://www.transparency.org/cpi2015/results>

⁷ GRECO (2015 m.). Ketvirtasis korupcijos prevencijos parlamento narių, teisėjų ir prokurorų atžvilgiu vertinimo etapas. Ataskaita apie Lietuvą, 5 p.

⁸ ECOSOC (2014 m.). Baigiamosios pastabos dėl antrosios periodinės ataskaitos apie Lietuvą, 2 p.

⁹ CEDAW (2014 m.). Baigiamosios pastabos dėl penktosios periodinės ataskaitos apie Lietuvą, 2 p.

¹⁰ „Eurostat“: lyčių atlyginimų atotrūkis. http://ec.europa.eu/eurostat/c/portal/layout?p_l_id=6556680&p_v_l_s_g_id=0

¹¹ Tarpparlamentinė sąjunga: bendroji informacija apie Lietuvos Seimą. http://www.ipu.org/parline-e/reports/2189_A.htm. Pasaulio banko statistiniai duomenys pagal lytį.

Ekonominė ir socialinė taryba (ECOSOC) rekomendavo Lietuvai imtis tolesnių priemonių stiprinant žmonių, patiriančių diskriminaciją dėl seksualinės orientacijos ar lyties tapatumo, teises.¹²

Lietuvos Respublikos Konstitucija užtikrina piliečių apsaugą nuo priekabiavimo, bauginimo ir kankinimo. Šių laisvių laikomasi ir praktikoje.

¹² ECOSOC (2014 m.) Baigiamosios pastabos dėl antrosios periodinės ataskaitos apie Lietuvą, 3 p.

2 PRIEDAS. ATSKIRI EKONOMINIAI RODIKLIAI

	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (prognozė)	2016 (prognozė)
Našumas ir išlaidos	<i>(Tikrųjų sąlygų pokytis procentine išraiška)</i>						
BVP	1,6	6,1	3,8	3,5	3,0	1,7	3,0
Privatus vartojimas	-3,4	4,6	3,6	4,3	4,1	netaik.	netaik.
Valstybės vartojimas	-3,6	0,2	1,3	1,0	1,3	netaik.	netaik.
Bendras pagrindinio kapitalo formavimas	1,4	19,4	-1,6	7,0	8,0	netaik.	netaik.
Prekių ir paslaugų eksportas	18,9	14,9	12,2	9,6	3,0	netaik.	netaik.
Prekių ir paslaugų importas	18,7	14,2	6,6	9,3	2,9	netaik.	netaik.
Bendras pramonės našumas (neskaitant statybos)	6,1	6,6	3,8	3,3	0,3	4,5.	netaik.
Darbo rinka¹	<i>(Pokytis procentine išraiška)</i>						
Bendras vidutinis mėnesinis darbo užmokestis visame ūkyje (metinis vidurkis)	-0,2	1,9	3,7	4,8	4,5	netaik.	netaik.
Realaus darbo užmokesčio augimas vietine valiuta	-1,4	-2,1	0,5	3,6	4,3	netaik.	netaik.
Nedarbas (metinis vidurkis)	17,8	15,4	13,4	11,8	10,7	9,1	netaik.
Kainos	<i>(Pokytis procentine išraiška)</i>						
Vartotojų kainos (metinis vidurkis)	1,2	4,1	3,2	1,2	0,2	-0,7	netaik.
Vartotojų kainos (metams pasibaigus)	3,6	3,5	2,9	0,4	-0,1	-0,3	netaik.
Fiskaliniai rodikliai	<i>(BVP procentais)</i>						
Bendras vyriausybės balansas	-6,9	-8,9	-3,1	-2,6	-0,7	-1,0	netaik.
Bendros vyriausybės pajamos	35,4	33,5	33,0	32,9	34,1	netaik.	netaik.
Bendros vyriausybės išlaidos	42,3	42,5	36,1	35,6	34,8	netaik.	netaik.
Bendra vyriausybės skola	36,2	37,2	39,8	38,8	40,7	netaik.	netaik.
Pinigų ir finansų sektoriai	<i>(Pokytis procentine išraiška)</i>						
Euro zonos pinigai plačiaja prasme (M2, metų pabaigoje)	2,1	2,0	4,4	2,4	3,5	5,3	netaik.
Kreditai privačiajam sektoriui (metų pabaigoje)	-7,9	-6,4	-0,8	-2,3	-0,9	4,3	netaik.
Neveiksnių paskolų dalis (metų pabaigoje)	20,0	16,6	13,6	11,0	6,5	6,0.	netaik.
Palūkanos ir valiutos keitimo kursai	<i>(Procentais per metus metų pabaigoje)</i>						
ECB indėlių palūkanos	0,25	0,25	0,00	0,00	-0,20	-0,30	netaik.
ECB pagrindinių refinansavimo operacijų palūkanos	1,00	1,00	0,75	0,25	0,05	0,05	netaik.
ECB nustatytos vienos nakties skolinimosi galimybės	1,75	1,75	1,50	0,75	0,30	0,30	netaik.
Išorės sektorius	<i>(BVP procentais)</i>						
Einamoji sąskaita	-0,3	-3,8	-1,2	1,6	0,1	netaik.	netaik.
Užsienio prekybos balansas	-5,9	-6,6	-3,3	-2,6	-4,2	netaik.	netaik.
Prekių ir paslaugų eksportas	53,2	62,2	67,3	68,7	65,6	netaik.	netaik.
Prekių ir paslaugų importas	59,1	68,8	70,6	71,3	69,7	netaik.	netaik.
Tiesioginės užsienio investicijos šalyje	2,3	3,5	1,4	1,5	0,8	netaik.	netaik.
Bendra užsienio skola	85,8	80,1	77,8	69,8	69,9	netaik.	netaik.
Memorandumo straipsniai	<i>(Nurodyto nominalo)</i>						
Gyventojų skaičius (tūkst.)	3 052,6	3 003,6	2 971,9	2 943,5	2 921,1	2 888,6	netaik.
BVP (mlrd. eurų)	28,0	31,3	33,3	35,0	36,4	37,0	netaik.
BVP vienam gyventojui (eurais)	9 181,6	10 408,4	11 216,6	11 877,9	12 476,3	12 818,6	netaik.
Pramonės, įskaitant statybą, dalis BVP (procentine išraiška)	29,1	31,0	30,7	30,7	31,0	netaik.	netaik.
Žemės ūkio dalis BVP (procentine išraiška)	3,3	3,8	4,4	3,8	3,4	netaik.	netaik.
Tiesioginės užsienio investicijos šalyje (mln. eurų)	653,4	1 094,6	454,3	531,2	299,8	netaik.	netaik.
Užsienio skola/prekių ir paslaugų eksportas (proc.)	128,7	100,5	91,7	82,3	72,8	netaik.	netaik.

¹ | skaičius neįtraukti užsienyje dirbantys emigrantai.

3 PRIEDAS. PEREINAMOJO LAIKOTARPIO IŠŠŪKIŲ VERTINIMAS

Rinkos strategijai	Rinkos institucijoms	Pagrindiniai iššūkiai
ŪMONIŲ SEKTORIUS		
Žemės ūkio verslas		
Maži	Vidutiniai	<ul style="list-style-type: none"> Padidinti sektoriaus konkurencingumą toliau didžiausią dėmesį skiriant standartams ir efektyvesniam visų išteklių naudojimui.
Gamyba ir paslaugos		
Nereikšmingi	Maži	<ul style="list-style-type: none"> Pagerinti viešojo administravimo efektyvumą ir teismų sistemos kokybę, nes korupcija vis dar turi poveikį verslo aplinkai. Daugiau lėšų skirti žmogiškojo kapitalo ugdymui, tuo siekiant sustiprinti šalies mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros pajėgumus.
Nekilnojamasis turtas		
Maži	Nereikšmingi	<ul style="list-style-type: none"> Nors sektorius jau gerai išvystytas, galima būtų dar labiau padidinti inovatyvių statybos būdų ir technologijų taikymą rinkoje.
IRT		
Maži	Nereikšmingi	<ul style="list-style-type: none"> Toliau didinti konkurenciją bevielio ryšio segmente.
ENERGETIKA		
Gamtiniai ištekliai		
Vidutiniai	Nereikšmingi	<ul style="list-style-type: none"> Skatinant naujų privačių žaidėjų atėjimą, sudaryti palankesnes sąlygas įsteigti gerai funkcionuojančias didmeninės prekybos dujomis ir pardavimo galutiniam vartotojams rinkas.
Tvarioji energetika		
Vidutiniai	Maži	<ul style="list-style-type: none"> Stiprinti projektų įgyvendinimą, ypač gyvenamųjų namų ir MVĮ sektoriuose. Papildomų pajėgumų taršai anglies dioksidu mažinti finansavimo projektai.
Energijos gamyba		
Vidutiniai	Maži	<ul style="list-style-type: none"> Padidinti privataus sektoriaus dalyvavimą energijos gamyboje ir mažmeninėje energijos tiekimo rinkoje. Padidinti prekybos elektros energija tarp šalių apimtį ir stiprinti regioninę integraciją.
INFRASTRUKTŪRA		
Vandentiekis ir nuotekos		
Vidutiniai	Maži	<ul style="list-style-type: none"> Plačiau naudoti VPSP ir apskritai labiau įtraukti privatų sektorių. Konsoliduotas skirstymo į regionus procesas.
Miesto transportas		
Maži	Maži	<ul style="list-style-type: none"> Labiau holistinis miesto transporto sektoriaus planavimas ir reguliavimas didesniuose miestuose. Tobulesnės sutartys su privačiais transporto sektoriaus operatoriais dėl eismo valdymo ir reguliavimo.

Rinkos strategijai	Rinkos institucijoms	Pagrindiniai iššūkiai
Keliai		
Vidutiniai	Vidutiniai	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Visiškas kelių priežiūros įmonių privatizavimas. ▪ Sutarčių, grindžiamų veiklos rezultatais, įvedimas. ▪ VPSP projektų įgyvendinimas pagal geriausios tarptautinės praktikos principus.
Geležinkeliai		
Vidutiniai	Maži	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Privataus sektoriaus dalyvavimas teikiant krovinių gabenimo ir kitas susijusias paslaugas (pvz., vagonų ir konteinerių nuomos). ▪ Tolesnis rinkos liberalizavimas ir konkurencijos stiprinimas. ▪ Daugiamodalinio transporto tinklų kūrimas ir valdymas.
FINANSŲ ĮSTAIGOS		
Bankai		
Maži	Maži	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Naujų inovatyvių produktų (pvz., produktų, susijusių su taršos anglies dioksidu mažinimo ir efektyvaus energijos naudojimo projektų finansavimu) kūrimas ir jų augimo skatinimas. ▪ Užtikrinti pakankamai tvirtą vietinių bankų valdymą.
Draudimas ir kitos finansų paslaugos		
Maži	Maži	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Naujų inovatyvių draudimo produktų kūrimas ir jų augimo skatinimas.
Mikro, mažos ir vidutinio dydžio įmonės		
Vidutiniai	Maži	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pagerinti galimybes gauti specializuotą finansavimą panaudojant privačius komercinius šaltinius ir skatinant rizikos kapitalo investicijas į MVĮ. ▪ Pagerinti viešųjų paslaugų MVĮ kokybę, pvz., surengiant mokymus apie finansinės atskaitomybės ir verslo plano rengimą.
Nuosavas kapitalas		
Vidutiniai	Vidutiniai	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sudaryti platesnes galimybes įmonėms gauti finansavimą iš NK ir RK šaltinių, sudarant sąlygas paleisti veikti naujos institucinės kokybės į Baltijos šalių rinką orientuotus NK ir RK fondus. ▪ Sudaryti geresnes sąlygas šalyje plėtoti su RK susijusią ekosistemą (pvz., sudarant sąlygas veikti efektyvesniems verslo akceleratoriams).
Kapitalo rinkos		
Vidutiniai	Maži	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sudaryti sąlygas padidinti vietinių kapitalo rinkų likvidumą, įskaitant vietinės institucinių ir privačių investuotojų duomenų bazės kūrimą.

EKONOMINĖS ĮTRAUKTIES¹³ ATOTRŪKIO VERTINIMAS. LIETUVA

EKONOMINĖ ĮTRAUKTIS		
Įtraukties atotrūkio dimensija	Įtraukties atotrūkis	Pagrindiniai iššūkiai
Jaunimas		
Finansinė įtrauktis	Didelis	<ul style="list-style-type: none"> Pagerinti iniciatyvų, pvz., Verslo vystymo fondo, kurios remia nuosavą verslą pradantį jaunimą (įskaitant konsultavimą), prieinamumą.
Galimybės jaunimui	Vidutinis	<ul style="list-style-type: none"> Gerinant privataus sektoriaus darbdavių ir švietimo paslaugų teikėjų bendradarbiavimą, sudaryti jaunimui mokymosi darbe galimybes (pvz., praktikų, pameistrystės, stažuotojų programas), kurios leistų užtikrinti, kad kvalifikacija atitiks rinkos poreikius, ir formuoti jaunimo įsidarbinimo baigus mokslus galimybes. Kurti iniciatyvas, kurios leistų pagerinti profesinio rengimo kokybę ir užtikrinti konkurencingos bei kvalifikuotos darbo jėgos atsiradimą. Galima būtų numatyti privataus sektoriaus įtraukimą nustatant nacionalinius kvalifikacijos standartus, o tai leistų patobulinti nacionalinę kvalifikacijų sistemą.
Darbo rinkos struktūra	Vidutinis	<ul style="list-style-type: none"> Lietuvos reformų programos, pvz., Lietuvos Nacionalinė reformų programa (NRP), kuria siekiama padidinti darbo jėgos dalyvavimą ir pagalbą užimtumo srityje, ypač jauniems žemos kvalifikacijos asmenims.
Švietimo kokybė	Vidutinis	<ul style="list-style-type: none"> Remti iniciatyvas, skirtas nacionaliniams PISA (tarptautinis penkiolikmečių tyrimas) vertinimo rezultatams pagerinti, ir mokymosi visą gyvenimą koncepcijos įgyvendinimą. Pagerinti mokymosi darbe galimybes palankių sąlygų neturinčiam jaunimui.
Lytis		

¹³ ERPB taikomas ekonominės įtraukties atotrūkio rodikliu vertinamas visų šalių, kurios ERPB vykdo veiklą, institucijų, rinkų ir švietimo sistemų gebėjimas padidinti ekonomines galimybes asmenims nepaisant jų lyties, amžiaus ar gimimo vietos. Šis atotrūkis rodo ne galimybių *lygius*, o galimybių *skirtumus* tarp 15–24 metų amžiaus ir vyresnių darbuotojų bei tarp moterų ir vyrų. Atotrūkiškai šioje Strategijoje Lietuvai nurodomi tada, jei įtraukties atotrūkis yra didesnis nei mažas. Duomenys apie atotrūki atitinka naujausius ERPB 2014 m. duomenis.

Darbo praktika	Vidutinis	<ul style="list-style-type: none"> Skatinti privataus sektoriaus klientus tobulinti lygių galimybių praktikas, įskaitant lygų apmokėjimą už darbą, galimybes naudotis vaikų priežiūros paslaugomis ir moterų lyderystės programomis.
Užimtumas ir nuosavas verslas	Vidutinis	<ul style="list-style-type: none"> Gerinti žmonių išteklių politikas, susijusias su moterų užimtumo gerinimu, mokymosi ir karjeros galimybėmis.
Galimybės gauti finansavimą	Vidutinis	<ul style="list-style-type: none"> Sukurti vietinių bankų pajėgumus plėtoti kreditus moterims verslininkėms, derinant juos su galimybių gauti finansavimą didinimu, mokymo ir verslo konsultavimo paslaugomis.
Sveikatos priežiūros paslaugos	Vidutinis	<ul style="list-style-type: none"> Įgyvendinant iniciatyvas, kuriomis siekiama patobulinti žmonių išteklių politikas, remti geresnių galimybių sudarymą gauti kokybiškas sveikatos priežiūros paslaugas moterims (ypač pagerinti vyraujančią požiūrį į kontraceptikus). Pagerinti galimybes gauti kokybiško geriamojo vandens tiekimo ir nuolatines nuotekų šalinimo paslaugas, kurių nebuvimas yra vandens keliu pernešamų susirgimų priežastis, ypač didelį dėmesį skiriant moterims; jei įmanoma, nustatyti tvirtą sąsają tarp vandens tiekimo kokybės gerinimo ir moterų sveikatos (pvz., ekonominių galimybių).
Regionai		
Galimybės naudotis paslaugomis	Didelis	<ul style="list-style-type: none"> Remti tolesnį Lietuvos vandentiekio ir nuotekų šalinimo infrastruktūros tobulinimą kaimo vietovėse, kur ši infrastruktūra išvystyta nepakankamai.
Institucijos	Vidutinis	<ul style="list-style-type: none"> Remti Nacionalinę reformą ir kitas iniciatyvas užimtumo ir darbo rinkos politikos srityje (pvz., 2014–2020 m. Nacionalinę užimtumo strategiją), kurios leistų užtikrinti didesnę darbo rinkos lankstumą ir saugumą, įgūdžių mobilumą ir verslumo skatinimą.

4 PRIEDAS. PEREINAMASIS LAIKOTARPIS TEISĖS SRITYJE

Ižanga

Šiame priede pateikiama kritinė atskirų teisinių klausimų, kurie yra ypač aktualūs Banko investavimo strategijos Lietuvoje laikotarpiu, analizė. Ji grindžiama komercinių įstatymų vertinimu, kurie buvo atlikti pagal ERPB pereinamojo laikotarpio teisės srityje programą, rezultatais.¹⁴ Kad būtų lengviau orientuotis, analizė pateikiama pagal šioje strategijoje Lietuvai pateiktas strategines kryptis.

1. Stiprinti energetinį saugumą ir gerinti efektyvų energijos naudojimą

Lietuva yra labai priklausoma nuo energijos importo (trys ketvirtadaliai poreikių patenkinami iš importo), o didžioji dalis importo gaunama iš vienintelio šaltinio. Todėl nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje (2012 m.) pripažinta, kad energetinis saugumas ir energijos tiekimo diversifikavimas yra pagrindiniai šalies energetikos politikos prioritetai. Viena svarbiausių priemonių šioje srityje būtų jungčių su Europos elektros tinklais stiprinimas. 2014 m. Klaipėdoje pradėjęs veikti suskystintų gamtinių dujų terminalas turėtų sudaryti galimybes Baltijos šalims importuoti dujas ne vien tik iš Rusijos, bet ir iš kitų šaltinių. 2015 m. numatyta atiduoti eksploatuoti dvi elektros jungtis su Švedija ir Lenkija, o atitinkamai 2019 m. ir 2020 m. – dvi dujų jungtis su Lenkija ir Latvija.

Reguliavimo lygmeniu imtasi priemonių įgyvendinti ES Trečiąjį energetikos paketą, ypač dėl elektros energijos ir dujų rinkų išskaidymo. Visa tai atspindėta Elektros energijos įstatyme ir Gamtinių dujų įstatyme. Išskaidant dujų rinką, du akcijų paketus, kuriuos turėjo Lietuvos dujų įmonėse, „Gazprom“ pardavė valstybės įmonėms. Toks žingsnis gali turėti neigiamos įtakos reformos poveikiui.

Energija iš atsinaujinančių šaltinių

Pagrindiniai Lietuvos atsinaujinančios energijos šaltiniai yra vėjas, vanduo ir biokuras. Jau 2013 m. Lietuva pasiekė 2020 m. nustatytą tikslą dėl energijos iš atsinaujinančių šaltinių dalies bendroje galutinio energijos vartojimo apimtyje (23 proc.), tačiau siekiant sektoriams numatytų tikslų, yra tik pusiaukelėje.

Priemonės, kurios taikomos energijos gamybai iš atsinaujinančių šaltinių paremti, yra tokios: supirkimo tarifai, atleidimas nuo prievolės subalansuoti subsidijas, prioritetinis jungimasis prie tinklo ir mokesčių lengvatos. Maksimalius supirkimo tarifus pagal ketvirčius nustato Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija ir jie yra garantuoti 12 metų. Elektros energijos iš atsinaujinančių šaltinių gamintojai, kurių pajėgumai viršija 10 kWh, sutartis dėl supirkimo tarifų pasirašo viešųjų pirkimų būdu. Tam tikras subsidijas elektros energijos iš atsinaujinančių šaltinių gamintojai gali gauti iš Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo ir Klimato kaitos specialiosios programos fondo. Tinklo operatoriai turi užtikrinti iš atsinaujinančių šaltinių pagamintos elektros energijos prioritetinį perdavimą ir skirstymą bei optimizuoti arba išplėsti savo tinklus, jei to reikėtų gamintojo iš atsinaujinančių šaltinių jėgainei pajungti. Energijos iš atsinaujinančių šaltinių gamintojai, gaminantys energiją šildymui ir kondicionavimui, atleisti nuo aplinkos taršos mokesčio. Nuo 2012 m. nustatyta, kad valstybei ir savivaldybėms priklausantys nauji arba renovuojami pastatai turi atitikti energinio naudingumo reikalavimus, o 2014 m. gruodžio 31 d. įsigaliojo

¹⁴ Žr. www.ebrd.com/law

reikalavimas, kad visi nauji pastatai ir esami pastatai, kurie bus iš esmės renovuojami, turi atitikti pastatams taikomus energinio naudingumo reikalavimus, kuriuos galima įvykdyti centriniam šildymui ir kondicionavimui naudojant iš atsinaujinančių šaltinių pagamintą energiją.

Vienas svarbiausių prioritetų pagal šalies Nacionalinę reformų programą (2014 m.) – padidinti energijos iš atsinaujinančių šaltinių naudojimą. 2013 m. priimtomis Atsinaujinančios energetikos įstatymo pataisomis siekta užtikrinti viešojo intereso apsaugą ir išvengti elektros kainų didėjimo bei subalansuoti atsinaujinančios energetikos jėgainių, ypač saulės energijos, plėtrą. Pagrindiniai vyriausybės prioritetai – užtikrinti, kad būtų išlaikytas pasiektas energijos gamybos iš atsinaujinančių šaltinių tikslas, ir imtis papildomų priemonių, kad būtų pasiekti sektoriams nustatyti tikslai. Remiant šią kryptį, įgyvendinama Nacionalinė atsinaujinančių energijos šaltinių plėtros programa ir lygiagrečiai – tarpinstitucinės šios programos priemonės.

2003 m. Lietuva ratifikavo Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolą, tuo įsipareigodama dėti reikšmingas pastangas sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą laikotarpiu nuo 1990 m. iki 2012 m. Tačiau tam, kad įvykdytų Europos 2020 m. taršos šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis mažinimo tikslus, Lietuva dar turi padaryti didelę pažangą.

Efektyvus energijos naudojimas

Lietuva tebėra viena intensyviausiai energiją naudojančių ES šalių (jos energijos naudojimo intensyvumas yra du kartus didesnis nei ES vidurkis), taigi, ir viena šalių, kurioje efektyvus energijos naudojimas yra žemas. Nors nuo 1995 m. iki 2004 m. energijos naudojimo intensyvumas gerokai sumažėjo, tačiau nuo 2005 m. iki 2013 m. jis vėl šoko į viršų, dėl ko Lietuva nepasiekė nustatyto nacionalinio efektyvaus energijos naudojimo tikslo. Didžiausi galutiniai energijos naudotojai yra pastatai ir pramonė, todėl būtent čia yra didžiausios tobulinimo galimybės.

2012 m. nacionalinėje energetikos strategijoje numatyta, kad laikotarpiu iki 2025 m. ūkio šakose vidutinė metinė elektros energijos paklausa išaugs 3,7 proc. Trečiasis nacionalinis energijos vartojimo efektyvumo veiksmų planas priimtas 2014 m. Pagrindinis strateginis tikslas efektyvaus energijos naudojimo srityje – iki 2020 m. kasmet 1,5 proc. sumažinti elektros energijos naudojimą. Nustatyta, kad vadovaujantis ES *acquis*, orientacinis nacionalinis efektyvaus energijos naudojimo tikslas yra 740 kilotonų naftos ekvivalento (KTOE).

Atsižvelgiant į tai, kad 96 proc. daugiabučių gyvenamųjų namų pastatyti iki 1993 m., taikant žemas efektyvaus energijos naudojimo normas, daugiabučių gyvenamųjų namų modernizavimas yra vienas vyriausybės prioritetų. 2015 m. vasario mėn. vyriausybė įsteigė Energijos efektyvumo fondą ir viešųjų pastatų renovacijai bei gatvių apšvietimui skyrė 80 mln. eurų. Pagrindinė fondo veiklos sritis – suteikti garantijas ir paskolas svarbiems projektams įgyvendinti. Efektyvus energijos naudojimas Lietuvoje finansuojamas ir iš ES struktūrinių paramos bei investicijų fondų, įgyvendinant daugiabučių gyvenamųjų namų ir viešųjų pastatų renovacijos programas. Pirminio teisės akto dėl efektyvaus energijos naudojimo nėra, šią sritį daugiausia reglamentuoja antriniai teisės aktai. Efektyvaus energijos naudojimo standartus nustato techniniai reglamentai. Yra tam tikros taisyklės, pagal kurias reikalaujama vartotojams suteikti (ženklinimo būdu) patikimos ir tinkamos informacijos apie energiją naudojančių produktų (pvz., buitinių prietaisų) energinį efektyvumą bei apie konstrukcijos ekologiškumą, kuriuo siekiama užtikrinti, kad produktai per visą savo būties ciklą būtų palankesni aplinkai.

Įstatymas dėl efektyvaus energijos naudojimo dar teberengiamas. Teigiama, kad jį bus perkelti Direktyvoje 2012/27/ES nustatyti reikalavimai. Jį priėmus, reikės atitinkamai pakeisti esamus energetikos, elektros energijos, gamtinių dujų ir kitus įstatymus. Pakeitimai irgi rengiami. Be to, siekiant, kad efektyvaus energijos naudojimo normos būtų geriau įtraukiamos į nacionalinius teisės aktus, vyksta diskusijos dėl viešųjų pirkimų sistemos ir biudžeto struktūros pakeitimų.

2. Tolesnis privataus sektoriaus konkurencingumo stiprinimas

Finansavimo galimybės. Įkeitimai ir hipoteka

Plėtojant privatų sektorių ir užtikrinant jo konkurencingumą, itin svarbią reikšmę turi finansavimo galimybių buvimas. 2000 m. liepos mėn. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas reglamentuoja nekilnojamojo turto hipoteką (žr. 4.170–4.197 straipsnius) ir kilnojamojo turto bei susijusių teisių įkeitimą (žr. 4.198–4.228 straipsnius). Apskritai, Lietuvoje yra gerai funkcionuojanti kilnojamojo ir nekilnojamojo turto įkeitimo užtikrinant prievolių vykdymą, jo įteisinimo ir užtikrinimo realizavimo sistema. Dešimtojo dešimtmečio pabaigoje ir 2000 m. pradžioje įgyvendinusi nemažai reformų šalis dabar turi veiksmingą bei vartotojui palankią teisinę ir institucinę sistemą.

Įkeitimą galima įforminti sudarant hipotekos sutartį tarp kreditoriaus ir skolininko arba vienašališkai pačiam nekilnojamojo turto savininkui įkeičiant turtą. Pastaruoju atveju hipotekos lakštą tvirtina notaras (lakšto turinį nustato Civilinis kodeksas). Tą patį turtą galima įkeisti ir vėliau, o prioritetą nustatomas pagal registracijos datą.

Įvairių rūšių materialaus ir nematerialaus turto atžvilgiu galima sukurti ir kreditoriaus teisę į turtą, kurį įkeičiant užtikrinama prievolė. Šiuo atveju įkeitimo objektu gali būti bet koks esamas ar būsimas kilnojamas objektas ir turtinės teisės. Turto grupė („turto kompleksas“), kurią sudaro kilnojamas turtas ir kurios sudėtis bei forma nuolat keičiasi, pvz., atsargos sandėlyje, įrengimai, reikalavimai ir kt., gali būti suvaržomi sudarant sutartį. Tokiu atveju įkeičiamas objektas turi būti apibrėžiamas nurodant turto grupę, o atskiri turto kompleksą sudarantys objektai individualiai nenurodomi. Lietuvos įstatymai pripažįsta ir „įmonės įkeitimą“, t. y. įmonės, kaip nekilnojamojo turto, įkeitimą. Prie įmonės įkeitimo sutarties turi būti pridedamas įmonės turto aprašas. Įmonės įkeitimo sutarties šalys sutartyje privalo nurodyti visą įkeičiamo objekto vertę.

Kad galiotų kreditoriaus teisė į turtą, kurį įkeičiant užtikrinama prievolė, tačiau nesuteikiama teisė valdyti tokį turtą, ir kitos „kvazi“ prievolių vykdymo užtikrinimo teisės (pardavimas su išpirkimo teise, lizingo sutartys, pardavimas su nuosavybės teisių išlaikymu) bei hipoteka, tokius įkeitimus būtina įregistruoti Hipotekos įstaigoje. Hipotekos įstaigos registrą valdo Centrinė hipotekos įstaiga, turinti 15 vietinių filialų apylinkių teismuose. Hipotekos įstaiga pavaldi Teisingumo ministerijai. Sistema yra centralizuota, visiškai kompiuterizuota ir lengvai prieinama internetu. Visos suinteresuotos šalys elektroniniu būdu gali ieškoti duomenų, įskaitant išsamią informaciją apie suvaržymą. Duomenys apie žemės ir pastatų įkeitimą nedelsiant perduodami Nekilnojamojo turto registru, kurio duomenų bazė sujungta su Hipotekos įstaiga.

Įkeisto turto realizavimas vykdomas ne per teismą, o vadovaujantis esama įkaito davėjo ir įkeitėjo sutartimi (tiesioginio pardavimo, nusavinimo už tam tikrą vertę, viešojo aukciono būdu) arba, jei šalys nesusitaria, įkeistą turtą įkaito gavėjas parduoda viešame aukcione. Hipotekos būdu įkeisto turto realizavimas vyksta kitaip, t. y. viešajame aukcione, kurį veda antstoliai, arba priverstinio administravimo tvarka. Teigiama, kad abiem atvejais įkeisto turto realizavimas vyksta veiksmingai, nebent skolininkas ginčija procedūrą.

Finansavimo galimybės. Faktoringas ir lizingas

Civilinio kodekso XXX skyriaus „Lizingas (finansinė nuoma)“ 6.567–6.574 straipsniai reglamentuoja lizingo (finansinės nuomos) sutartį. Pagal 6.572 straipsnį lizingo davėjas savo nuosavybės teisę į lizingo sutarties dalyką, kuris nėra registruojamas daiktas, gali panaudoti prieš trečiuosius asmenis tik tuo atveju, jeigu lizingo sutartis buvo įregistruota įstatymų nustatyta tvarka. Jei lizingo gavėjas bankrutuoja, lizingo davėjas gali panaudoti savo teises prieš lizingo gavėjo kreditorius ir administratorių tik tuo atveju, jeigu lizingo sutartis buvo įstatymų nustatyta tvarka įregistruota.

Užtikrinant apsaugą trečiųjų šalių atžvilgiu, registracija yra esminis dalykas tik neregistruojamų daiktų atvejais (t. y. daiktų, kurių atveju turėjimas reiškia nuosavybę). Tačiau konkretnesnę registravimo procedūros Civiliniame kodekse nėra nurodyta. Lizingas (finansinė nuoma) Lietuvoje nėra priežiūros institucijų reguliuojama sritis ir jo paslaugas galima teikti be jokio specialaus leidimo.

Panašiai kaip ir lizingo atveju, pagal Lietuvos teisės sistemą faktoringas nėra priežiūros institucijų reguliuojama sritis ir tokioms paslaugoms teikti nereikia specialaus leidimo. Jokių specialių faktoringą reglamentuojančių teisės aktų nėra, išskyrus bendras „reikalavimo perleidimo“ nuostatas, išdėstytas Civilinio kodekso VI skyriuje, kurios numato gautinų sumų perleidimą. Tai reiškia, kad apskritai nėra nei faktoringo paslaugų, nei faktoringo sandorių rūšių apibrėžimų, kurie teisiškai aiškiau apibrėžtų faktoringo operacijas ir sumažintų su operacijų pervadinimu susijusias išlaidas bei rizikas.

Nemokumas

Dabartinėje nemokumo klausimus reglamentuojančioje Lietuvos teisinėje sistemoje yra du komercinio nemokumo įstatymai: Įmonių bankroto įstatymas (toliau tekste – ĮBI) ir Įmonių restruktūrizavimo įstatymas (toliau tekste – ĮRI). Abu įstatymai su tam tikromis išimtimis taikomi Lietuvoje įregistruotoms įmonėms. Išimtys – kredito įstaigos, draudimo bendrovės, investicinės bendrovės ir pensijų fondai. Fizinių asmenų nemokumą reglamentuojančių įstatymų šiuo metu nėra, nors fizinių asmenų bankroto įstatymo projektas jau yra parengtas.

Nemokumą reglamentuojanti sistema apskritai funkcionuoja gerai, tačiau yra kelios tobulintinos sritys. Dabartinė nerimą kelianti problema – tas faktas, kad nemokumą reglamentuojanti sistema nesudaro galimybių prieš paskelbiant nemokumą lengviau atlikti restruktūrizavimą. Nėra proceso, kuris leistų paspartinti iki nemokumo paskelbimo vykstančius procesus. Vienintelis palengvėjimas – dvišalių derybų su pagrindiniu kreditoriumi, paprastai banku, rezultatai. Be to, niekaip neskatinama anksti imtis su nemokumo paskelbimu susijusių veiksmų.

Be to, 2014 m. pabaigoje ERPB atlikto bankroto administratorių vertinimo (toliau tekste – vertinimas) rezultatai parodė, kad yra tobulintinų sričių. Nustatyta, kad siekiant užtikrinti tokią administratorių skyrimo sistemą, kuri tinkamai atspindėtų suinteresuotųjų šalių ir ypač – kreditorių nuomones, reikėtų peržiūrėti administratorių skyrimo sistemą ir įvertinti įvairias alternatyvias nuomones. Taip pat rekomenduojama išplėsti dabartinį bankroto administratorių elgesio kodeksą ir papildomai prie esamų rekomendacijų etikos klausimais įtraukti profesinius standartus (taisykles). Be to, rekomenduojama nustatyti reikalavimą, kad bankroto administratoriai pateiktų reguliarias ataskaitas teismui ir kreditoriams – tai padėtų užtikrinti su nemokumu susijusių procesinių veiksmų skaidrumą ir administratorių atskaitingumą.